sosyal adalet

28 MAYIS 1963 SALI — HAFTALIK SİYASİ GAZETE — YIL:1, SAYI: 11 FİATI 1 LİRA

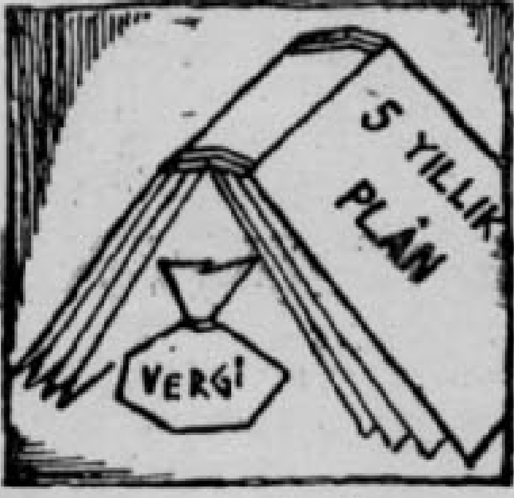

Hürriyet ve Anayasa Bayramı

27 MAYIS

5 YILLIK PLÂN VE

Bir süre önce Sayın Vedat Dicleli tarafından, Özel İktisadî ve Ticari İlimler Yüksek Okulunda bir konferans verildi. Beş yıllık plân hakkında bazı aydınlatıcı hususları ihtiva eden bu konferans, öğrenciler tarafından ilgi ile izlendi. Dicleli, Beş Yıllık Kalkınma Plânını büyük bir iyimserlikle anlatıyor, anlattıkça da iyimserleşiyordu.

«Millî gelir yüzde 7 artacak. Plân dönemi içinde, özel sektöre yapılacak vergi ayarlamaları ile özel yatırımların yüzde II nisbetinde artışı temin edilecek.» Yalnız Dicleli Beş Yıllık Plânın bir yerini beğenmemişti. «Millî gelirin, yüzde 20 gibi büyük bir kısmının mesken dâvâsına ayrılmasında hata edilmiştir. Ben şarklıyım. Şarkı iyi bilirim. Mesken için aceleye ne lüzum var? Bu meblâğın daha önemli sahalara yatırılması gerekirdi. Meselâ en önemli dâvâmız olan turizm ele alınmalıydı.» «Gerçekten doğru düşünüyordu Sayın Dicleli Şark bu haliyle çok enteresandı. Turistler için sosyolojide okudukları «İptidai cemiyetler»in bir nevi örneği idi.

Söyleyecek başka bir şey kalmamıştı artık. Zaten öğrenciler de kâfi derecede anlamış görünüyorlardı. Sayın Dicleli, «Bu konuda anlamadığınız veya sormak istediğiniz bir şey var mı?» dedi. Bazı öğrenciler bir şeyler sordular. Hepsini cevapladı Dicleli. Son olarak bir şey daha soruldu ki, cevabını söyleyemedi. Çünkü öğrenci doğruyu söylüyordu.

«Beş Yıllık Plân bize en iyimser bir görüşle yüzde 7 kalkınma hızı getirecek. Bunun yüzde 3 ü nüfus artışına gideceğine göre net kalkınma yüzde 4 olabilecek. Buna karşılık Batı Devletleri yüzde 2-3 arası bir kalkınma tatbik ediyorlar. Onların seviyeleri göz önüne getirilecek olursa yüzde 3 ün sağlayacağı hızı biz ancak yüzde II ile telâfi edebiliriz. Şu halde yüzde 7, daha doğrusu yüzde 4 lük bir kalkınma hızı, Batı ile aramızın açılmasına engel olamayacaktır.»

Dicleli söze girdi: «Olmaz öyle şey, biz onlara yüzde 1-2 hatta nüfus artışını kontrol altına aldığımız takdirde, yüzde 3-4 nisbetinde bir hızla yaklaşıyoruz.»

Prof. Süleyman Barda gayet nazik bir dille durumu düzeltmeye gayret etti. Dicleli anlıyordu tabii.

Öğrenci sözlerine devam etti: «Bu hal tüm aydınların malûmudur. Tam demokratik bir düzen tesis edilmeli, geri kalmış memleketlerin tek çıkar yol olarak baş vurdukları köklü reformlara gidilmelidir.»

Dicleli susuyor. gülümsüyordu.

Orhan TINAY

Öğretmen neden dövülür

Gün geçmez ki dövülme haberi duyulmasın gazetelerde suçu maz nedir? Bunu kimler yaptırır?

Ulusun uyanmasıyla çıkarı bozulanlar, ulusun karanlığında sömürücü düzeni sürdürenler, ulusun ensesinde boza pişirenler, mideciler saldırı komandosunu yönetiyor. Bunlara karşı yalnız yoksul yığının kanını emmeye, öğretmeni engel görüyorlar. Dövmek, sürdürmek için yalanlar düzülür, kiralık şikâyetciler tutulur. Derhal müfettiş gelir. Dövülen öğretmen aranmaz. Sonuç gericilerin umduğuna çıkar. Öğretmen araya gitmesin diye zamanlı, zamansız tâyini çıkar. Gericiler güç kazanır, yüz bulurlar. Bakanlığı da kendilerinden sanıp her melânetliği, yaparlar. Çıkarlarına dokunanın defterini dürer, ardından tutulmuşlara teneke bile çaldırırlar. Bakanlık her şikâyette, elemanımız araya gitmesin diye tâyin yaparsa, mideciler öğretmen düşmanı kesilir.

Gönderilen müfettiş geniş yığınlara sorsun öğretmeni. Ulusun karanlığından çıkar sağlıyan soyguncular elbette öğretmeni sevmez. Bilgisiz gibi sanılan halkın sağduyusu gerçeği doğrular.

Sömürücülerin dolaplı yalanı öğretmenin kovulmasına sebep olmamalı. Bakanlık tutumunu değiştirsin. Şikâyetçilerin sömürücü, çıkarcı, partizan olup olmadığı araştırılmalı

Mutluluğunu ulusun uyanmasında bulur öğretmen. Sömürülen yığınları, eşitliğe dayanan, insanca yaşama iten öğretmendir. Tek derdi, ulusun mutluluğu.

Ulusu bilinçli kılıyor. Dostunu, düşmanını öğretiyor. Yığınları emenleri gösteriyor. Öğretmeni eşitliğin savaşında buruz. Şüphesiz ki düşmanı olacak Yeter ki bakanlık yalnız bırakmasın. Öğretmeni sömürülen yığından öğrensin. Sayıları üçü beşi geçmiyen yalancılara inanmasın. Uyarıcı öğretmenden olan yığınların üzüntüsüne eğilsin.

Dövülmenin kişisel nedenleri yanında, bakanlığın yanlış tutumu da rol oyuyor. Bize gerçekleri korkmadas göstermek düşer.

Mustafa KOÇ (Polatlı)

Devlet adına okuyanlar

Demokratik bir düzünde vatandaşların belli bir eğitimden geçmek hakkı, hakların önde gelenlerindendir. Yetişkin vatandaşların, çocukluk ve gençlik yıllarında, okul eğitiminden yoksun olarak hayata atılmaları ve sayılarının günden güne çoğalması düzeni uçuruma götüren nedenlerin başında gelir. Demokratik yaşamanın vatandaşlardan istediklerini bilemeyen kimselerden örülü bir toplumda Anayasalar, kanunlar güçsüz hale gelir ve bunların yerini ekonomik bakımdan güçlü olan kimselerin meydana getirdiği bir azınlığın istek ve eğilimleri alır. Toplum bir kere bir azınlığın çıkarı yönünde düzenlenmeye başlandı mı hastalığın nerede olduğunu halk göremez hale gelir. Halka etki yapacak basın ve yayın organlarını da bu azınlık elinde tutuyorsa kitlelerin mutluluğa ulaşmaları biraz daha zorlaşır.

Anayasalı bir yönetimi yaşatmak Anayasanın vatandaşlara verdiği hakların yapısı hakkında vatandaşları bilgi sahibi yapmakla gerçekleşir. Anayasa haklarını bilemeyen kimseler ilkin Anayasaya sahip çıkmazlar. Anayasalı yönetim karanlığa gömülürken vatandaş bununla ilgilenmez ve üzüntü bile duymaz. Gerçekten insanın bilemediği ve bir çıkar görmediği konularda yorgunluğa katlanmasını istemek mümkün mü?

Eğer ortak olarak bir şeyi savunuyorsak, bu konuda alın teri, göz yaşı döküyorsak o şeyden de ortak olarak faydalanmamız gerekir kanısındayım.

Vatandaşların mutluluğu Devletin amacı olduğuna göre, Devlet bu mutluluğa giden yolların tümünü vatandaşlara açmak zorundadır. Vatandaşların mutluluğa ve aydınlığa çıkan yolları eğitimin kucağından geçer. Ekonomik ve toplumsal haklarını alsalar bile kısa zamanda bu haklar onların ellerinden çıkar.

Eğitim görme hakkı (hem de güvenlik altında eğitim) yukarıya aldığımız gerçekler karşısında bir azınlığa tanınabilir mi? Hele Anayasalı bir yönetimde bir azınlığın kayırılması oy alabilecek bir davranış olur mu?

Millî Eğitim Bakanlığı yıllardan beri, Devletin eğitim imkânlarını bir vatandaş azınlığı yararına kullanmaktadır. İşte belge:

Tâlim ve Terbiye Kurulu kararı. Sayı: 302. Karar Tarihi: 8/XII/1960. Lise ve Ortaokullara alınacak parasız yatılı öğrenciler,»

En çok yüz öğrenciden artan yere:

1 — Yarışmada en yüksek toplam notu alanlar.

2 — Bulgaristan'dan göç edenlerin çocukları.

3 — Millî Eğitim kurumlarında görevli olanların çocukları.

4 — Genel bütçeden ücret ya da maaş alan Devlet Memurlarının çocukları seçilirler.

Geçen yıl Devlet lise ve ortaokul yatılı yarışma sınavlarına 25.000 kişi katıldı ve bunlardan 24.550 si sınavı kazanamadı. Yukarıdaki yönetmeliğin koyduğu ölçüye bakılırsa başarılı sayılan çocukların 3/4 ü bir azınlığın çocuklarıdır. Bu yönetmelik Anayasamızın, vatandaşlar arası, eşitlik ilkesini çiğnemiyor mu?

İlgililerin bu yönetmeliği Anayasamızın ışığında yeniden gözden geçirmeleri başta gelen görevleri arasındadır.

Ali DEVRİMCİ

YIRTIKLAR NUTUKLAR

Derginize aboneyim. Her sayısını ekmek, su bekler gibi bekliyorum. Vatanımızı kalkındıracak tek yolun sosyalizm olduğuna inanıyorum. Sosyal Adalet gerçekleşmedikçe demokrasiyi beklemek hayal olur. Çevremizi elimizden geldiği kadar sosyal konularda aydınlatmaya çalışmamız gerek.

Bu çalışmalarımızda yakın ve uzak çevremizin küçümsenmeyecek bir baskısı var. Sosyal yayınları izlemek, bu konular üzerinde konuşmak çevremizdeki sömürgeciler tarafından hoş karşılanmıyor. İki yalancı şahidin iftirası ile komünistlikten hapsi boylamak işten değil. Çıkarcıların saldırıları aydınları çokluk güç durumda bırakıyor. Fakat hakikatların Yavaş ta olsa anlaşılması ve emekten yana aydınların çalışmaları ile halkımız, sömürücülerin hâkimiyetinden mutlak kurtulacaktır.

Köyümüz Arslanbey, seksen hane ve 400 nüfusludur. Seksen hane seksen bir olmaz. Çünkü her yıl birkaç aile Eskişehire göçmektedir. Okur yazar sayısı yüzde doksanı geçer. Bu bakımdan köyümüz kültürlü sayılabilir. Civar köylerde yaptığım bir inceleme de şu sonucu aldım: Zengin ve orta hallı ailelerin yüzde doksanı kültürlü. Fakir ailelerin yüzde doksan beşi kara cahil. Bir öğretmen olarak şuna inanıyorum: Köylerimiz aydınlanmadıkça, kültüre kavuşturulmadıkça yapılan yardımlar hiç bir sonuç vermeyecektir.

Konuyu dağıtıyoruz. Bundan elli yıl önce köyümüzde iki kadın üç erkek halk şairi yaşamış. Bu şairler genel olarak bilinmediği halde o küçük çevrenin dilinden düşmemekte. Bunlardan birinden kısaca bahsetmek istiyorum.

Beyazali... bütün ömrünü fakirlik içinde, ağa kapılarında hizmetçilikle geçirmiş bir halk şairi. Beyazali'nin ağızlarda dolaşan bir fıkrası var

Beyazali, bir kış günü soğuk yatağından, sabahın iğne ucu gibi parlayan ışığını görerek kalkar. Oda soğuktur. Bütün yiyeceği acı soğan kuru yavan... Elbise derseniz, hak getire... Beyazali yamalı eski poturunu giyer, kapıya varır. Açmak ne mümkün? Fırtına kapıya kar yığmış. Arslanbey'de buna «Kürtük» derler. Zor zahmet kapıyı açar. Bir dışarıya, bir soğuk odaya bakar, ve mırıldanmaya başlar:

— Hey Tanrım! Ağayı malınan, paraylan zengin edersin, Beyazalini kürtüklen.

Kış gelince Beyazali zengin olur
kürtükten, kürtükten,
Yaz gelince teni görünür yırtıktan,
yırtıktan...

Bugün hemşerisinin ağzında bu deyiş şöyle değişti:

Seçimde Beyazaliler zengin olur nutuktan, nutuktan!...
Sonra da zor gelir sormak halimizi, koltuktan, koltuktan!...

Halkımız demokrasinin, koltuğundan kalkıp onunla ilgilenen bir siyasi anlayışın g e r ç e k l e ş m e s i ile doğacağını anlamış bulunuyor. Anayasamızın kendisine verdiği hakların hayata geçilmesiyle rahata ve kalkınmaya kavuşacağına inanıyor. **A.S.**

sosyal adalet
HAFTALIK SİYASİ GAZETE
HAFTALIK SİYASİ GAZETE
28 MAYIS 1963 YIL: 1 SAYI: 11
İmtiyaz sahibi: Cemal Hakkı Selek
Yazı İşleri Müdürü: Turhan TÜKEL
İDAREHANE. Cağaloğlu, Molla Fenari Sokak No. 30—32 (Vatan Matbaası) Tel: 22 93 15

FİYATI : 100 Kuruş:
ABONE : 3 Aylık 10 Lira.
6 Aylık 20 Lira,
1 Yıllık 40 Lira.
Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir.
İLÂN: Beher Sütünda Santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tâbidir.
DİZİLDİĞİ VE BASILDIĞI YER: Vatan Matbaası — İSTANBUL

KESTİRME YOL YOKTUR

Behice BORAN

ZORA dayanan bir hükümet kurup, tepeden inme tedbirlerle toplum yapısında halk yararına gerekli reformları yaparak meseleleri çözümlemek, memleketi kalkındırmak düşüncesinde olanların umutları bir kere daha kırıldı. Ne var ki, hareket başarıya ulaşmış olsaydı bile bizce yine kırılacaktı bu ümitler eninde sonunda.

BUGÜN, hızla ve adalet içinde ekonomik — kültürel kalkınmayı sağlıyabilmek için gerekli reformların neler olduğu konusunda toplumcu aydınlar arasında genellikle bir anlaşma var. Ancak bu reformları yapabilme düzeyine nasıl ulaşabileceği konusunda fikirler ayrılıyor. Bu reformları yapacak iktidarın halka dayanması gereği de kabul olunuyor, ama halka dayanmak, halkın desteğini kazanmak terimlerinin anlamında bulanıklık var; bunlara farklı mânâlar veriliyor.

Kestirme yol taraftarlarına göre, bir kere iktidar ele geçirildikten sonra halk yararına işler görerek halkın desteği kazanılır, iktidar halka dayandırılmış olur. Bu görüş, hálka dayanmayı pasif bir anlamda anlıyor. Oysa bu mânâda halkın pasif desteğini kazanan bir iktidar, mutlaka halkın yararına, halkçı bir idare demek değildir. DP. de başlangıçta halk tabakaları arasında büyük destek bulmuştu, ama halk yararına halkçı bir idaremiydi? Gerçekten halka dayanan bir iktidar, halkın memleketin idaresinde, reformların tasarlanma ve uygulanmasında, toplum yapısının her kesiminde aktif bir rol oynadığı iktidar şeklidir.

İYİ niyetli, namuslu, bilgili, vatansever aydın bir kadronun işbaşına geçtiğini bir an için varsayalım. Böyle bir kadro kendi kuvvetiyle iktidarı alamıyacağına göre, iktidarı kuvvete dayanarak ele alanlar bu kadroyu işbaşına çağıracaklar demektir. İlk soru, çağırırlar mı? Çağırmaları sadece bir ihtimâl, şu veya bu derecede kuvvetli bir ihtimâl, ama yine de bir ihtimâl, bir zorunluk değildir. Çağırsalar, tam yetki verirler mi? Verseler, gerçek kuvveti ellerinde tutanlar her an müdahale etmek imkânına sahip değiller midir? İktidarı, bütün rizikolarını göze alarak ele geçirmeyi başaran kuvvetlerin elbette kendilerine göre görüşleri, tutumları olacaktır. İktidar kadrosu ile teknik aydın kadro arasında fikir ayrılıkları, anlaşmazlıkiar beliremez mi? Belirmemesi mümkün mü? O zaman kimin sözü geçer, hangi taraf ağır basar?

Dahası var. Memleketi yönetmeye, reformları yapmaya çağırılan kadro toplumu mevcut haliyle bulacaktır; yani, halk kütleleri uyarılıp teşkilâtlandırılmamış, teşkilâtlı bir hareket içinde politik eğitim görüp şuurlanmamış, pasif, yukarıdan yapılan işlere karşı, aydınlara karşı kuşkulu bir durumda. Diğer tarafta ise, henüz bütün iktisadi kuvvetine, yerleşik sosyal gelenek ve değerlerin kendilerine sağladığı nüfuz ve mevkilere sahip hâkim sınıflar.

USTTEKİ aydın kadro nasıl bu engelleri aşacak da halk tabakalarına ulaşacak, onları, onlardan yana olduğuna inandıracak? Halk yararına reformlar yaparak, tedbirler alarak mı? Ama dünyanın en mükemmel kanun, plân ve tedbirinin bile uygulanmasında aksaklıklar, pürüzler çıkar, bu bir. Halk yararına işlerden netice alınmaya başlayıncaya kadar bir sürenin geçmesi gerekir, bu iki. Ne kadar halkın yararına reformlar da yapılsa kalkınma, uzun bir süre halkın daha fazla, daha randımanlı çalışmasını ve elde edilen gelirin büyük kısmının yiyip içmeye, giyinip kuşanmaya değil, biriktirmeye ve yatırıma ayrılmasını gerektirecektir. Önceden uyarılık itimadı kazanılmamış kütlelere bu meseleler nasıl anlatılıp kabul ettirilebilir? Esasen yoksun, iyi beslenmemekten, çalışmaktan yorgun, hayatından şikâyetci halktan daha fazla, daha randımanlı çalışması, bir süre daha fedakârlıklara katlanması nasıl istenir? İstense de gereken netice alınır mı? Bu da üç.

ANAYASA teminatı altında, demokratik, teşkilâtlı politik hareket içinde halk kütleleriyle aydınlar kadrosu kaynaşmadıkça, kütleler kadar aydınlar da bu hareket içinde politik eğitim, karşılıklı itimat, ekip halinde çalışma ve iktidar için demokratik mücadele tecrübesi kazanmadıkça, yukarıdaki şekilde kestirmeden işbaşına getirilecek bir kadro halkın yararına reformları sanıldığı gibi kısa zamanda yapıp başarıyla uygulayamaz. Karşılaşılacak güçlükler, kaybedilecek zaman, enerji israfı, «uzun yol» denilen teşkilâtlı, demokratik siyasal mücadele yolunun süresinden ve güçlüklerinden daha fazla olacaktır. Üstelik başarı ihtimali de daha zayıf. Bu çeşit tartışmalarda hep öne sürülen Nâsır'ın «Arap Sosyalizmi» misali de bizim görüşümüzü çürüten değil, doğrulayan bir misaldir. Nâsır iktidarı bugünkü Arap sosyalizmine gelinceye kadar 10 yıl kaybetti, on değerli yıl. Savunduğu sosyalizmin de nasıl bir sosyalizm olduğu tartışılır bir konu. Her devletçilik ve devletleştirme hareketi halktan yana, halkın yararına değildir.

SONRA, bizim memleketimiz meselelerini bilimsel açıdan kendi gerçeklerimize uygun olarak çözümlemek iddiası nerede kalıyor? Genellikle «azgelişmiş memleketler» kategorisine girmekle beraber biz ne bir Gine veya Gana'yız, ne de Mısır. Tarihsel gelişmemiz bizi bir demokrasi denemesi düzeyine getirmiş. Bu düzey, Batıda ilk varılan demokrasi düzeyinden, hatta Batıdaki bugünkü düzeyden önemli farklılıklar gösteriyor. Sosyal devlet anlayışını, sosyal adalet ilkelerini getirmiş ve bu ilkelere uygun vatandaşlık hak ve hürriyetlerini teminat altına alan, devlete sosyal vazifeler yükleyen bir Anayasamız var. Anayasamızın bu muhtevası ile Batıdaki demokratik gelişmelerin uzun safhalarını şimdiden atlamış bulunuyoruz.

İşçilerimiz çok canlı bir sendikacılık faaliyeti, bütün memleket dâvâlarına karşı yakın bir ilgi gösteriyorlar. Kendi teşebbüsleriyle, tavizsiz, öz partilerini kurmak suretiyle de siyasal teşkilâtlanma şuuruna varmıya başladıklarını da gösterdiler. Ağır ekonomik baskıların tesiriyle köylümüzde de uyanış belirtileri var. Tarım işçilerimizde teşkilâtlanma istek veçabasıiçinde.

Atatürk ilkelerini şekliyle değil, özü ile anlayıp bugünün şartlarına göre yorumlayan, ilerici aydınların, gençliğin sayısı gittikçe artmakta. Bu şartlar altında aydınlarımızın vazifesi, uyanmakta olan halk kütlelerini Anayasa teminatı altında bulunan haklara dayanarak bütün bu hakların kâğıt üstünden hayata geçmesi uğruna teşkilâtlandırmaları, onları memleketin siyaset sahnesinde öz yararlarına aktif rol oynamaya çıkarmaları değil midir? Böylece, Anayasanın tam ve eksiksiz uygulanmasını engelleyen, kendi çıkarlarına uygun düzenin devamına çalışan kuvvetlere karşı halk, devleti etkileyen gerçek bir politik kuvvet haline getirilmiş olur. Bu demokratik politik mücadele içinde kütleler de, aydın kadrolar da, iktidar ve gerekli reformların yapılması için hazırlanmış olur.

Bu görüş, biz de Batının geçtiği bütün safhalardan uzun uzun geçmek zorundayız, demek değildir. Bizim tarihsel gelişmemiz ve bugünkü şartlarımız ışığında, hem kısa, hem başarılı olacak yol Anayasa teminatı altında halk kütlelerini bir an önce teşkilâtlandırıp onları aldatan partilerin tesirlerinden kurtarmak, kendi hakları uğruna politik mücadele yörüngesine sokmaktır. Geri kalmışlığın zararları yanında bir de faydası vardır: Sosyal gelişme tıkanıklığının biriktirdiği kuvvetler bir kere yol bulunca gelişme ve değişme çok süratli oluyor. Başka kestirme yol bekliyenlerimiz bu arada üç değerli yılı kaybetmiş olduklarını farketmez görünüyorlar. Bu üç yıl içinde ilerici aydınlarımız halk kütlelerini politik teşkilâtlandırmada güçbirliği etseler, halka «eğilmiş» değil, halkla beraber halk için mücadele yoluna gitselerdi, Anayasayı tam ve eksiksiz uygulatmak, reformların yapılmasını sağlamak, şekli demokrasiyi gerçek demokrasi haline getirmek yönünde ne kadar mesafe alınmış olurdu! Böyle bir durumda, tarihsel gelenekleri bakımından devrimci, kaynağı ile halktan olan Ordumuz her zaman olduğu gibi bu demokratik gelişmenin de koruyucusu, desteği olurdu.

27 Mayıstan yarına

Müşerref Hekimoğlu

DEMOKRASİNİN BEKÇİSİ

27 Mayıs ihtilâlinin üçün cü yılına geldik. Bir Bay ram olarak kutladığımız bu yıldönümünde toplumumu zu görünüşü şu:

Bir takım çıkarcılar, top rak ve şehir ağaları ve bun ların sözcüleri 27 Mayısı be sememiş görünüyor, 27 Mayıs öncesine dönmek hasretiyle yaşıyorlar. Bu küçük, mutlu azınlığa karşılık büyük ço ğunluk, geniş halk tabakala rı da 27 Mayısın Türk toplu muna açtığı yeni ufuklara yönelmiş bekliyor. Temelin de 27 Mayıs ihtilâlinin yattı ğı Anayasamızın eksiksiz uy gulanmasını, Anayasayı gün lük yaşantısında hissedeceği günlerin bir an önce gelme sini bekliyor. 27 Mayıs ihti lâlinin fikir hayatımıza ge tirdiği ortamda gittikçe ge nişliyor. Çıkarcı çevreler bu ortamı bozmak, daralt mak, karalamak için vargüç leriyle çırpınıyorlar ama ça baları boşuna gidiyor. Çün kü vatandaş çıkarcı davra nışları oyunları iyi anlıyor, halka dönük çabaları değer lendiriyor. Çıkarcı oyunlar karşısında 27 Mayısın anlam ve bilincine varıyor. Kara çalma politikasının içyüzü nü daha iyi görüyor. 27 Ma yıstan bu yana vatandaşın gözü daha iyi açılmış durum da. Bu yüzden geride üzücü olaylar bıraksak da üçüncü yıldönümünde hayli yol al mış sayılırız.

27 Mayıs Atatürkçülüğe bir dönüş demek. Atatürk ten bu yana, daha doğrusu ulusal kurtuluşumuzun ilk yıllarından beri halka çev rik çalışmalara ,konuşmala ra en çok 27 Mayıstan sonra rastlandı. Basınımızda yeni gazeteler ve yayınlar yer al dı,partilere emeğiyle yaşı yanların kurduğu bir parti katıldı, emeği toplumun en yüce değeri yapmıya çalı şan Türkiye İşçi Partisi. Ge niş halk yığınlarını mutlulu ğa yöneltecek reform fikri 27 Mayıstan sonra yaygınlaş tı. Toprak Reformu, sağlık hizmetlerinin sosyalleştiril mesi kısaca sosyal adaleti gerçekleştirecek bünye deği şikliği ihtiyacı 27 Mayıstan sonra daha bilinçli duyuldu İnsanı insana kul eden ağa lık sistemine karşı emeğin sömürülmesine karşı güçlü bir bayrak açıldı. Başka bir deyişle ortaçağ kalıntısı bün yemizin hastalıkları yokluk ları, çürükleri, özlemleri, tep kileri 27 Mayıstan sonra de rinlerden yüzeye çıktı. Halk yığınları uyandı, iyi ile kö tüyü, akla karayı açık ve se çik görmeye başladı. Bu uya nışı durdurmağa, 27 Mayı sın getirdiği ortamdaki geliş meyi önlemeye imkân yok artık.

Anayasamızın da demok rasimizin de en büyük gü venliği burada. Halkın Ana yasanın en uyanık bekçisi olmasında, insan hak ve hay siyetine yakışır bir şekilde yaşamak şartını, Anayasa nın eksiksiz uygulanmasına bağlı hissetmesinde...

Evet en büyük mutlulu ğumuz, güvenliğimiz bura da. Ama bu mutluluğu ve güveni duymamız hiç şüphe siz görevimiiz yapmamıza bağlı. Aydın kişiler olarak sorumluluğumuzu yüklen memize ve çalışmaıza bağlı.

Acı ama gerçek, 27 Mayıs çılık da Atatürkçülük gibi taşıyor bugün. Bir ba kıma herkes 27 Mayıs'çı, tıpkı Atatürkçü olduğu gibi, herkes 27 Mayıstan yana, 27 Mayısın ilkelerini benimse miş görünüyor 27 Mayısa davranmayı reddediyor. A ma sözleriyle davranışları birbirne uymuyor. Davranış larında geçmişe hasret duy maktan kurtulamıyor. kişi sel çıkarları öne alıyor, so rumlu kişiler olarak bu çı karların sözcülüğünü yapı yor, demokratik yollarla ya pılması istenen reform fikri ne karşı koyuyor. bu yolda ki çabaları soysuzlaştırmaya çalışıyor.

Şunu iyi bilmek gerekir Atatürkçülük te Atatürkçü lü ğe dönüş olan 27 Mayısçı lıkta sözle olmaz. Bir fikri benimsemek ve savunmak o fikri bütün davranışları mızda belirtmek demek. 27 Mayısa inanmak, bağlanmak da 27 Mayısın getirdiği fikir lere, kurumlara yönelmekle 27 Mayıs ortamını bozma makla bir sözle Anayasayı eksiksiz uygulamakla göste rilir ancak. Bunu yapamı yanların sevgisi havada ka lır. Böylelerini uyarmak, Anayasamızın eksiksiz uy gulanması için göreve çağır mak zorundayız. Bir başka görevimiz de halkımızını de mokratik düzende söz sahi bi olabilmesi için gerekli or tamı hazırlamak. Çünkü A nayasamızın tam uygulan ması da 27 Mayısın ortaya çıkardığı reform gerçekle leşmesi de plânlı kal kınmada halkımızın desteği ne, demokratik düzende söz sahibi olmasına bağlı.. Bu görevi yerine getiremezsek tarih önünde sorumlu duru ma düşmekten kurtulmayız

27 Mayıs ihtilâlinin üçün cü yıldönümünde Türk ay dınlarına bir defa daha ses lenmek gerek! Gelecek ku şaklar önünde sorumlu du ruma düşmemek için uyarı cı, eğitici rolünüzü iyi oy yınız, geç kalmadan yanya na geliniz. Tarih bu yolda y ya kalanları affetmiyor!..

27 Mayıstan yarına güvenle bakmak için başka yol yok!.

BİLDİRİ

27 Mayıs 1960; Kurtuluş Savaşı Türkiyesinin büyük günlerinden biri: 15 – 19 Mayıs, 23 Nisan, 30 Ağustos, 29 Ekim, 27 Mayıs.. 27 Mayıs Kuvayi Milliye ruhuna dönüştür. Atatürkçülüğün yeniden doğuşudur 27 Mayıs emekçi halkımızın tarih sahnesine bilinçle çıkma yolundaki çabasının ileri bir merhalesidir. Türkiye Cumhuriyetinin tabana oturma hamlesidir.

27 Mayısta tarihimizin bir dönemi ebediyen kapanmıştır. 27 Mayıs Türk Sosyal Demokrasisinin meşruluğa kavuştuğu gündür. Sosyal hareketler o günden sonra daha büyük bir hızla gelişmeye başlamıştır. İşçinin köylünün, emekten yana aydınların sesi daha güç lü çıkıyor. Tarihimizde aşağıdan yukarı kurulan ilk parti, Türkiye İşçi Partisi, o günden sonra kurulmuştur. Sosyal adalet kavramı Anayasaya o günden sonra girmiştir. Millî gelirin hakça bölünmesi, Toprak Reformu, Grev Toplu Sözleşme, Emekten yana Devletçilik, Planlı kalkınma gibi konular, 27 Mayıstan sonra yaygın birer millî dava haline gelmiştir. İnsan haklarına, Sosyal Adalet ilkesine dayanan Anayasanın üstünlüğü esası, 27 Mayıstan sonra müeyyideye bağlanmıştır.

Demokrasimizin sosyal özünü yitirmek artık hiç bir çıkarcı intikamcı grup'un harcı değildir. Anayasayı bir yana iterek yukarıdan aşağı bir yönetim sistemi kurmak ve hele yaşatmak ta artık kimsenin harcı değildir. Çünkü 27 Mayıs Anayasasını uyanık ve Demokrasiye bağlı, Silâhlı Kuvvetlerimiz, emekçi halk yığınları, Atatürkçü gençlik ve emekten yana aydınlarımız korumaktadır.

27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı Türk Milletine kutlu olsun.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı
Mehmet Ali Aybar

KONFERANS

Onar, demokrasi üzerine konuştu

Rektör, İzmirde verdiği konferansta «Demokrasiyi gökten indirmeğe çalıştık» dedi

İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar, geçen hafta Ege Üniversitesinde «Sosyal Müesseselerin demokrasinin gelişmesinde rolü» konulu bir konferans verdi.

Rektör konuşmasında demokrasinin yerleşmesi için hususiyetle organize kuvvetlerin çokluğu ve sosyal müesseselerin gelişmesi gereği üzerinde durdu. ve demokrasilerin geçirdiği bütün buhranların bu kuvvet ve müesseselerin noksanlığından, birbiriyle olan bağlarını iyi tanzim edememelerinden doğduğunu belirtti. Ord. Prof. demokrasinin yalnızca taklit edilerek bir memlekete uygulanamıyacağını, bunun için yerli şartlar ve kurumların gözönünde bulundurularak gelişmenin sağlanmasının kaçınılmaz olduğunu genç dinleyicilerine sık sık tekrarladı.

Rektör, yaptığımız demokrasi tecrübesinin noksan ve kusurları üzerinde de durmuş ve buhran ve bazı başarısızlık sebeplerini; kökleri havada dalları yerde bir ağaca benzeterek izaha çalışmıştır. Onar, bu görüşlerini şöyle özetledi:

«— Bütün başarısızlığımız eski dejenere müesseseleri bertaraf edememek, yenilerini de taklit müesseseler halinde kurmak yüzünden ileri gelmiştir. Yenilik ve reform isteyenlerle eski müesseselerin korunmasını arzu eden muhafazakârların savaşı elân devam ediyor. Milli irade hakikatta bir iradeler toplamı değildir. cemiyet içersindeki sosyal cereyanların bir muhassalasıdır.»

Rektör Onar konferansını «demokrasinin ilk şartı» olarak belirttiği şu cümle ile bitirmiştir:

«Sosyal müesseselerin politika içersindeki rollerini sağlamak ve sağlamlaştırmak, demokrasinin ilk şartıdır.»

TİCARET

Gümrük duvarı alçaltılıyor

Cenevrede yapılan GATT toplantısına katılar Ticaret Bakanı elde edilen sonuçları açıkladı

Geçen hafta İsviçre'nin Konferanslar ve Kongre'ler şehri Cenevrede bütün Batı dünyasının iktisadî ve ticarî hayatını yakından ilgilendiren ve bizim de katıldığımız bir konferans yapıldı. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) adı verilen toplantıya 72 memleketin iktisat ve Ticaret Bakanları katılmıştı. 16 - 21 Mayıs arasında devamlı toplanan konferansa Amerikayı temsilen eski Dışişleri Bakanı Herter Batı Almanyayı temsilen İktisat Bakanı Ludwug Erhard'ın katıldığını belirtmek verilen önemi gösteren delliler.

İşin önemi daha çok Ortak Pazarla Amerika arasında gümrük tarifelerini indirmek konusunda bir anlaşmaya varmak için yapılmasından ileri geliyordu. 72 memleketin bu konuda vardığı anlaştıkları noktalar şunlar:

1) — Birleşik Amerika ile ortak Pazar ülkeleri, gümrük tarifelerini karşılıklı ve eşit ölçüde indirmeği kabul etmişlerdir.

2) — 4 Mayıs 1964 tarihinden başlıyarak görüşme konusu olacak indirimler, bütün büyük endüstri ülkelerini kapsayacaktır.

3) — Görüşmelerden önce bir teknik konferans toplanacak, bu konferanslarda indirimler, istisnalar belirlenecek ve olağan üstündeki gümrük tarifeleri aynı düzeye getirilecektir.

4) — Üç gün süren sıkı görüşmeler sonunda varılan anlaşma «Altılar» Avrupasına İktisadi alanda Birleşik Amerika ile eşitlik sağlamakta. Birleşik Amerikaya da dünya iktisadiyatında aynı imkânı tanımaktadır.

5) — İki tarafça girişilen fedakârlıklar ve elde edilen üstünlükler dünya ticaretinin gelişmesini sağlıyacak, az gelişmiş ülkelerdeki yaşama düzeninin yükselmesini kolaylaştıracaktır.

Bu şartların prensip olarak kabulü bizim de dahil olduğumuz Batı ticaret hayatında büyük bir gelişme.

Konferansa katılan Türk delegesi Ticaret Bakanı Muhlis Ete dönüşünde bir beyanat rerek alınan kararlardan memnun olduğunu açıkladı.

Ortak Pazar'ın kapısında bekleyen Türkiyenin alınan kararlardan kazançlı çıkıp çıkmaması konusunda söz etmek

henüz erken olsa gerek. Muhlis Ete'nin GATT dönüşü verdiği demeç özetle şu:

«Cenevrede 16-21 Mayıs 1963 tarihleri arasinda yapılan gümrük tarifeleri ticaret Genel anlaşmasının (GATT) Bakanlar seviyesindeki toplantısından dönüyorum.

Uzun bir süredenberi hazırlanmakta olan bu toplantının müzakere gündemi, gelişme halindeki memleketlerin ihracatlarının arttırılması ile, gümrük vergilerinin toptan yüzde elli düşürülmesi ve zirai maddeler ticareti konularını içine almak üzere tesbit edilmişti

Gelişme halindeki memleketler konusunda, bu ülkelerin ihraç mallarına karşı gümrük tarifeleri ve tarife dışı tedbirler le mevcut engellerin azaltılması ve hattâ kaldırılması hususunda prensip kararına varılmıştır. Bu konuda yaptığım konuşmada, «Bazı ihraç mallarımızın dış ticaretleri devlet eliyle yapılan yabancı ülkelerin esasal ürünlerinin arbitrer fiyatları karşısında maruz kaldıkları o güçlüklere çare bulunmasını» istedim. İlgiyle karşılanan bu talebimiz üzerinde, ileride yapılacak çalışmalarla, bir hal suretî bulunacağı hususunda, prensip kararına varıldı.

Öte yandan, gümrük vergileri tarifelerinin yüzde elliye indirilmesi konusunda da taraflar, kat'i anlaşmaya varmışlar dır. Bu suretle, önümüzdeki 5-6 yıllık devre içinde, Amerika, Müşterek Pazar devletleri, İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri ile, büyük ziraî madde ler müstahsili memleketler arasında, gümrük duvarı yarı yarıya inmiş olacaktır. Bu karar, dünya ticareti tarihinde önemli bir merhaledir. Biz diğer büyük ihracatçı ülkeler kadar olmasa da, ihraç mallarımız bakımından, çok yakından ilgilendirmektedir Bu konuda ilerde yapılacak çalışmalara katılacağımızı konferans sırasında beyan ettik. Şu noktayı bilhassa belirtmek isterim ki, bu çalışmalara katılmamız, bizim kendi gümrük tarifemizde bir indirme yapılmasını gerektirmeyecektir Zira, 5 yıllık kalkınma plânı dolayısıyla, sanayiimizin himayesi bakımından, esasen bazı konularda, gerekli himaye vergileri vaz'ına gitmek zorundayız. Böylece, Türkiye, GATT içinde yapılacak bu indirmelerden, kendisi karşılık vermemek suretiyle tek taraflı olarak istifade edebilecektir.»

TİP'in müracaatı ve Anayasa Mahkemesinin kararı:

Memurin Kanunu ile ilgili iki madde Anayasaya aykırı

Türkiye İşçi Partisi'nin Anayasa Mahkemesine Anayasa'ya aykırı kanunlar konusundaki müracaatına bakılmağa başlandı. Anadolu Ajansı'nın bildirdiğine göre Mahkeme Memurin Kanunu'nun iki hükmünü aykırı görerek iptaline karar vermiş bulunmaktadır. İptal kararı henüz Resmi Gazete'de yayınlanmadığından gerekçesi bilinmemekte ise de T.İ.P. müracaatında aşağıdaki gerekçelere dayanmıştır:

Memurin Kanunu'nda eskiden beri çok şikâyet konusu olan ve birtakım dolambaçlı yollarla bertaraf edilebilen bir ecnebilerle evlenme yasağı vardı. Yabancılarla evli olanlar memur olamıyorlardı. Memur iken evlenenler ise istifa etmiş sayılıyorlardı.

Halbuki Anayasa umumi ve objektif bir ilke kabul etmiş bulunmaktadır. Bu «ödevin gerektirdiği niteliklerdir.» Bunun dışında da başka hiçbir ayırım gözetilemiyeceği Anayasa'nın emredici hükmüdür. T.İ.P. gerekçesine göre: Kamu hizmetlerinin çeşidi ve genişliği göz önüne getirilirse bu hizmeti gereği gibi yapabilmek için istekli olanların da o hizmetin gereği olan nitelikleri de haiz olmaları kendiliğinden ortaya çıkar. Bu sebeple Memurin Kanunu'muz da 4. maddesinde memur olabilmek için bazı şartların bulunmasını aramıştır. Bunların arasında Türk olmak. hüsnü ahlâk sahibi bulunmak, en az orta okulu bitirmiş bulunmak gibi şartların aranması yeni Anayasa'ya göre de tabi'idir. Fakat «ecnebilerle evli olmamak» şartını Anayasa'mızın ifadesile «ödevin gerektirdiği niteliklerden» saymıya imkân olmadığı gibi, memuriyete engel olma sebebini de izaha imkân yoktur. Bu olsa, olsa yabancıları casus sayan eski ve köhne bir zihniyetin sonucudur.

Anayasa'ya aykırı olduğuna karar verilen diğer hüküm, memurin kanun ve nizamlara aykırı bir emri âmirinden alması halinde ne şekilde hareket etmesi gerekeceği hakkındaki hükümdür. Memurin Kanunu'na göre: Bu durumda memur, aykırılık hususunu âmirine bildirir, eğer âmiri ısrar ederse o zaman bütün mes'uliyetin ona ait olacağını yazılı olarak bildirerek infaz eder. Ancak konusu suç olan emirleri infaz edemez ve durumu daha yüksek makama bildirir.

Yeni Anayasa'mız bu hususta iki farklı hüküm getirmektedir. Anayasa'nın 8. maddesine göre: «Anayasa hükümleri, yasama, yürütme, ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlıyan temel hukuk kurallarıdır.» Bu sebeple âmiri atrafından bir emir verilince memur bunun sadece kanun, nizamname ve talimatname hükümlerine aykırı olup olmadığını araştıracaktır.

Diğer fark: Eğer memur emrin Anayasa, kanun, nizamname ve talimatname hükümlerine veya bunlardan birine aykırı olduğu sonucuna varırsa bunu âmirine bildirecek, ancak âmiri emri «yazı ile yenilerse» infaz edecektir. Böylece kanundaki hüküm Anayasa'dakinin tam tersi dir ve Anayasa ile çelişme halindedir.

---

20 – 21 MAYIS OLAYLARINA AİT HABER VE YORUMLAR YASAK

Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığının (14) numaralı bildirisi şudur:

1 — Anakarada intişar eden gazete, dergi ve bilumum yayınlar aşağıdaki yasaklara uyacaklaradır:

a) Birden fazla baskı yapılmayacaktır.

b) Sürmanşet. dişi klişe, espaslı manşet ve dört sütundan fazla resim kullanılmıyacaktır.

c) 20 — 21 Mayıs olaylarına ait tefrika, ropörtaj, yorum ve buna benzer neşriyat yapılmayacaktır.

d) Olay, tahkikat safhasında olduğundan, bununla ilgili fotoğraf, hertürlü yazı ve haber neşri de yasaktır

e) Hiç bir haber için 72 puntudan daha büyük punto kullanılmıyacaktır.

f) Lüzumlu bilgiler, Sıkı Yönetim Komutanlığı tebliği olarak verilecektir.

Tebliğler dışında, başka bilgi edinmek maksadıyla müracaat edilmiyecektir.

2 — Basının ve bazı kimselerin nizam hatta kanun dışı müracaatlarla Sıkı Yönetim Karagâhını birlik ve okulları lüzumsuz işgal etmeğe savaştıkları görülmektedir.

Tahkikat safhası içinde bulunan tutuklularla temas isteyenler de vardır.

Herkesin hizmetlilerimizi kanun yolundan yürüttüğümüzü bilmesini tutukluların her türlü ihtiyaçlarının ve temizlik sağlık işlerinin, bulundukları okul ve kıt'a evlerinde buraların kanuni sorumluları tarafından dikkatle yürütüldüğünü ve tutuklulara yiyecek içecek gibi maddelerin getirilmesine ihtiyaç olmadığını da bildirmek isterim

Bütün bu işler için, karışık ve dolaşık yollardan temas aramağa ve neşriyatat gidilmemesini ve çalışmalarımızın bilmiyerek de karıştırılmamasının önemle rica ederim

Cemal Tural
Korgeneral
Ankara Sıkı Yönetim Komutanı

Büyüklere . Küçüklere 7 den 70 e kadar herkese hediye edeceğiniz en güzel kitaplar

DOST YAYINLARI MASALLARIDIR.

Şimdiye kadar çıkanlar:
1 — Altı Kardeşler
2 — Cimri ile Cömert
3 — Talih Kuşu
4 — Kahkaha Sultan
5 — Öksüzoğlan
6 — Nalıncı Padişah
7 — Altın top

Her kitap 1 liradır
Bütün kitapçı ve satıcılarda bulunur.

İşçi Sigortaları Kurumu Genel Kurulunda acı tenkidler yapıldı

Gazeteciler Sendikası delegesi, Sosyal adaleti düzenleyecek yasaların işverenin çıkarına işlediği gerçeğini ortaya koydu ve ilâç dolandırıcılığını açıkladı.

Ankara'da toplanan İşçi Sigortaları Kurumu Genel Kurulu, hafta sonunda kapandı. Ankara'da cereyan eden olaylar yüzünden her yılki seyrini izleyemeyen Genel Kurul son günlerde ağır tenkitlere sahne oldu. İstanbul Gazeteciler Sendikası delegesi Sedat Ağralı heyecanlı bir konuşma yaparak dikkatleri ve şimşekleri üstüne çekti. Ağralı'ya göre «işçilerin yüzde 61 inin hakiki ücretleri karşılığında üç kilo ekmekle yarım kilo kara zeytin alınabilen» bir düzende sigorta kanunları uygulanıyor, «Sosyal adaleti düzenleyecek yasaların tümü işverenlerin elinde engizisyon âleti şeklini alıyor.» Ağralı bugünkü Teşkilât Kanununa göre Kurumun, işçinin cebinden devleti besleyen bir müessese olduğuna da değindi, nüfusun yüzde 1,5 unu teşkil eden mutlu azınlığın, milli gelirin yüzde 32 sini kemirdiği memleketimizde, işçilerin açlık ve sefaletin yanında bir de mesken endişesi içinde olduğunu anlattı. Özellikle şu görüşü belirtti:

«Sıkıntı çeken insan topluluklarına yaşama imkânı sağlamadan hızlı tempo ile kalkınmaya gitmek, havanda su döğmeğe benzer.»

Bir kısım eczahanelerin ilâç yolsuzluklarına da işaret eden Ağralı şunları açıklamıştır:

«İstanbulda yapılan denetlemelerde 147 eczahaneden 129 u reçetede yazılı ilâcı değil, fiatı daha ucuz olanını hasta işçiye vermiştir. Bu eczacılar verdikleri ucuz ilâca rağmen reçetede yazılı pahalı ilâcın parasını Kurumdan almaktadırlar. Beher reçete başına düşen fazlalık 12 lira 12 kuruştur.» Ağralı bu durum karşısında şunu sormuştur:

«Bu düpedüz dolandırıcılıktır. Dolandırıcılar adalete teslim edilmiş midir?»

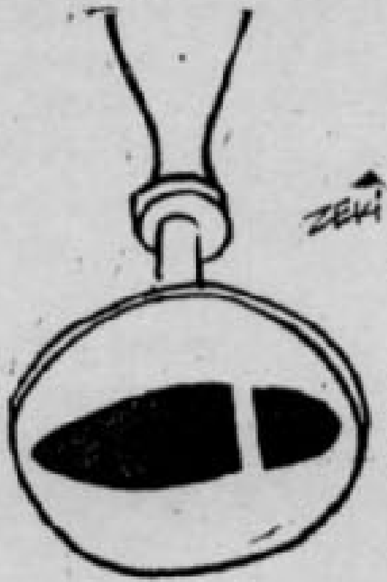
Enflasyon olursa Sorumlu: «İşçidir»

Enflâsyon olursa, yâni paranın satın alma gücü düşerse, kâğıt paranın kıymeti altına göre gittikçe değersizleşirse ve fiatlar da bu yüzden artar, kara zeytinin kilosu 8 liraya, etinki 15 liraya, patatesinki 6 liraya, dermason fasulyenin ki 550 kuruşa çıkarsa bunun sorumlusu kimdir? Elbetteki iktisat ilminden ve para ekonomisinden haberdar olanlar derler ki:

Bunun sorumu hükûmete düşer.

Meğer böyle değilmiş. Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, geçen hafta Zonguldak Maden İşçileri Sendikasının Kongresinde bir konuşma yaptı. Bakana göre hükûmet, sendikalara gereken itibarı göstermektedir. Onların da ellerine geçen haklar nisbetinde (bu haklar henüz belli değil) sorumlulukları artmaktadır. Memleket ekonomisi kötüye giderse, enflâsyon olursa, bunun sorumluluğu yalnız hükûmetin değil, sendikacıların ve işçilerin omuzlarına yüklenecektir. Ve «Bu şerefli sorumlulukları memleket yararına kullanacağımızdan hiç şüphemiz yoktur.»

Şimdi, Zonguldak Maden İşçileri Sendikası başkanlığına yeniden seçilen Mehmet Alpdündar, enflâsyonun sorumundan kurtulmak için bakalım ne yapacak? İthal malları fiatlarının yükselmesini mi önleyecek? Kötü bir hasat yüzünden tarımsal ürünlerin fiatlarının yükselmesine mi çare bulacak? Çeşitli gelir grupları arasındaki çekişmeyi mi önleyecek? Sosyal - Politik bir karakter gösteren bu çekişmeleri bir sendikacı acaba nasıl sona erdirir de muhtemel bir enflâsyonun sorumu sendikacıya yüklenebilir? İşte Bakanın izah etmesi gereken nokta galiba da budur.

Patronun mühürü

Defterdarda grev başladı, durdu

Sümerbankın sosyal politikasının, özel sektördekilerden pek farklı olmadığı ortada. Hele Sümerbank fabrikaları içinde işçileri en çok mağdur olanı da Defterdar Mensucat. Bu fabrikada izlenen ve sık sık değiştirilen «Takdir»ler, yapılmayan zamlar, gerçekleştirilmeyen terfiler işçinin moralini bozdu. Netekim geçen hafta içinde Defterdar Fabrikasının Dokuma kısmında çalışan 270 işçi işlerini bıraktı. Fakat sonradan anlaşmaya varıldı ve grev bitti.

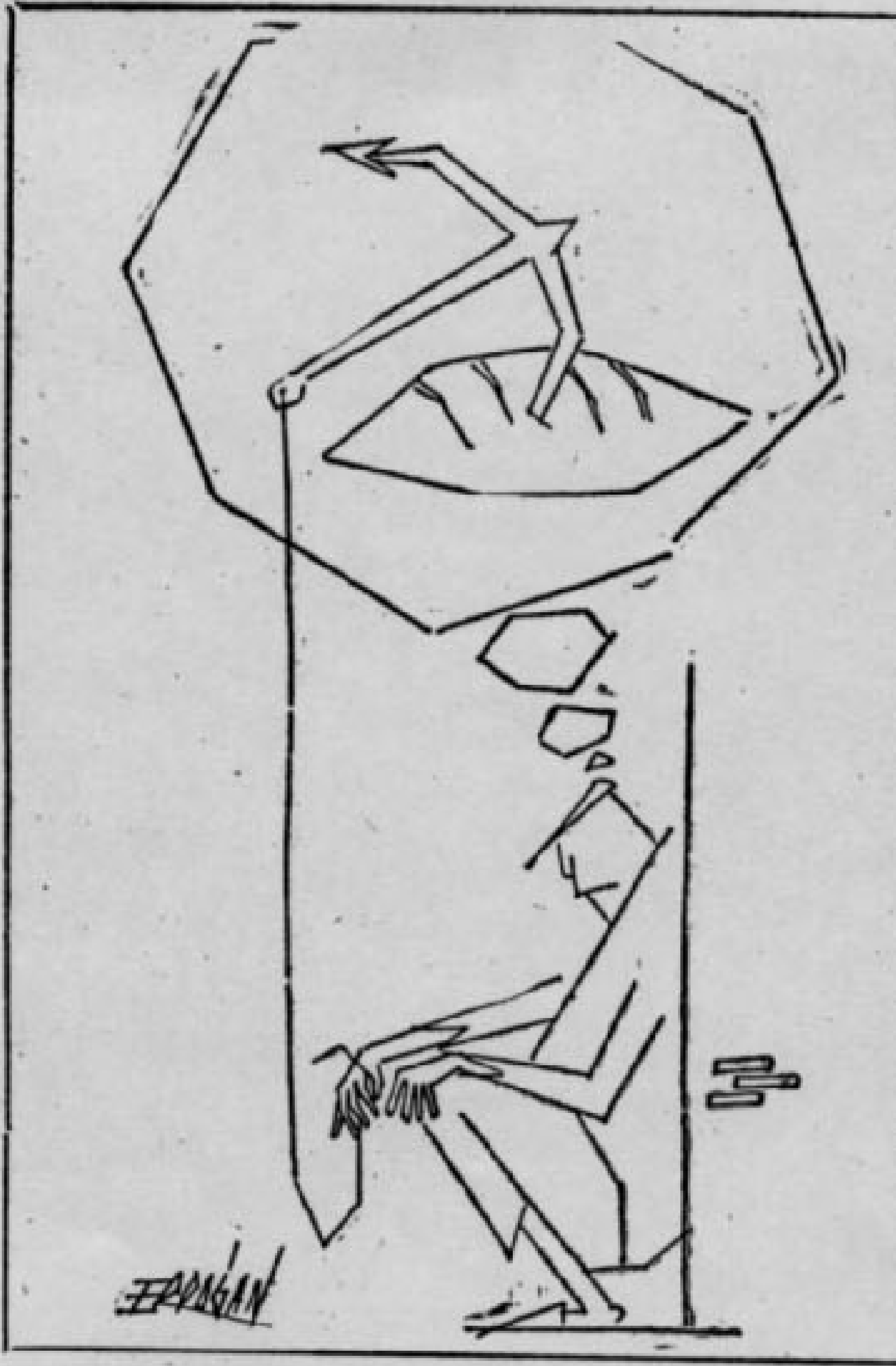
Sendikalar bilgi toplamaya başladı

Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu tasarısı henüz kanunlaşmadı ama, sendikalar işyerleri ve işçiler hakkında bilgi toplamaya, bir araya gelerek kuvvetleri birleştirmeye başladılar. Müskirat, tütün, gıda federasyonu teşkilâttan genel bilgi almaya başladı. İşyerlerinde kaç işçi çalışıyor, bunların kaçı sendikalı, sendikalı işçiler hangi sendikalara yazılı, bu işçilerden kaçı erkek, kaçı kadın? Bunların tesbiti sırasında 16 yaşından küçük işçi sayısı da öğreniliyor. Ödenmekte olan asgari ücret soruluyor, en çok verilen ücretin de tesbitine çalışılıyor ve ortalama ücretin miktarı bulunuyor. Ayrıca tekel işyerlerindeki işçilerden kaçının ücret baremi sınıfına göre, hangi sırada olduğu da araştırılıyor

Bu arada sendikaların birleşmeleri de gerçekleşiyor. Türkiye Kamu İşçileri Sendikası ile Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası aradaki ayrılığa son verme kararı aldı. Aralarındaki anlaşmazlık çok derinleştiği halde aklıselimin üstün gelmesi üzerine Türkiye Gemi Adamları Sendikası ile Türkiye Denizcilik Sendikası birleşme kararına vardı. Bundan sonra Rüştü Güneri ve arkadaşları, Bahri Kunt ve arkadaşları, Feridun Şâkir Öğünç ve arkadaşları âhenk içinde çalışacaklar. Böylece de denizcilerin kaybedilmiş bir çok hakları elde edilebilecek. Sendikacılar kendi aralarındaki didişmeyi bırakacakları için verimli çalışmaları başaracaklardır.

Tarım işçisinin ücreti ne olacak?

Tarım işçileri bugünkü düzende «üvey evlât». Ne bağlı oldukları bir tarım iş kanunu var, ne de sigortaları.. Çok düşük asgari ücretleri, bugünkü iş şartları ve endüstri işçilerinin ücretleri yanında devede kulak. Türkiye Tarım İşçileri Sendikasının işçilerce en çok tanılan başkanı Lâtif Şah Çalışma Bakanlığına başvurmuş ve tarım işçilerinin argari ücretlerinin tesbitini istemiştir. Adana, İçel, Hatay, Maraş, Gaziantep ve Konyadaki tarım işçilerinin asgari ücretlerinin bir an önce tesbitini isteyen Lâtif Şah, kötü durumda olan tarım işçilerine tarım ağalarının elçileri aracılığı ile verdikleri düşük ücreti bakalım önleyebilecek mi? Asgari ücretleri tesbit komisyonlarının teşekkül tarzı ve hele Çalışma Bakanlığı asgâri ücretlere itirazları tetkik kurulunun çok iyi tanınan başkanı Ekmel Onbulak bir sefer olsun tarım işçilerinden yana olacak mı? Geliri ve serveti çok olanlara, bu servetleri ölçüsünde saygı gösteren Ekmel Onbulak, yoksul tarım işçilerine bakalım neyi lâyık görecek?

Bir Kâbus daha kalktı

27 yıldan beri Türk işçisinin başında «Demoklesin kılıcı» gibi duran meşhur 72 nci maddenin mahkûmiyeti geçen hafta vesikalandı.

1936 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu'nun 72 nci maddesi, grevi yasaklayan hükümleriyle, Türk sendikalarının serbestçe gelişmesine ve işçilerin sosyal ve ekonomik haklarının kurtarılmasına engel oluyordu. Bu 72 nci maddenin Türk Ceza Kanunu'na atfen getirdiği şiddetli müeyyideler, dürüst ve namuslu sendika yöneticilerinden bir çoğunun, patronların şikâyeti üzerine mahkemelerde yıllarca çile çekmelerine sebep olmuştu. Bu madde son olarak geçen yıl Lâstik İş Sendikası Başkanı Rıza Kuas ile on arkadaşına uygulanmış, Derby Lâstik Fabrikası'nda çalışan işçilerin haklarını aradıkları için savcılık'ça haklarında greve teşvik iddiasıyla dâva açılmıştı.

Sendikacıların «Grevin Anayasaya aykırı olduğu» gerekçesiyle yaptıkları itiraz üzerine Zeytinburnu Asliye Ceza Mahkemesi, Kuas ve arkadaşlarının dosyasını Anayasa Mahkemesi'ne havale etmiş ve Anayasa Mahkemesi de 6 Mart 1963 tarihinde grevin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermişti. Böylece, sendikacılar hakkındaki davada düşmüş oluyordu.

Resmî Gazete'de yayınlanan Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde aynen şöyle denilmektedir:

«Grevi mutlâk olarak yasaklayan ve itiraz konusu bulunan İş Kanunu'nun 72. maddesinin grev hakkını kesin olarak kabul eden Anayasanın 47. maddesinin 1 nci fıkrasıyla bağdaşmadığı açıktır.

Bu sebeblerle, İş Kanunu'nun 72 nci maddesindeki grev yasağına ilişkin hükmün iptali gerekir.»

Böylece sosyal gelişmemizi önleyen bir kâbus daha ortadan kalkmış olmaktadır. Türk işçisine geçmiş olsun.

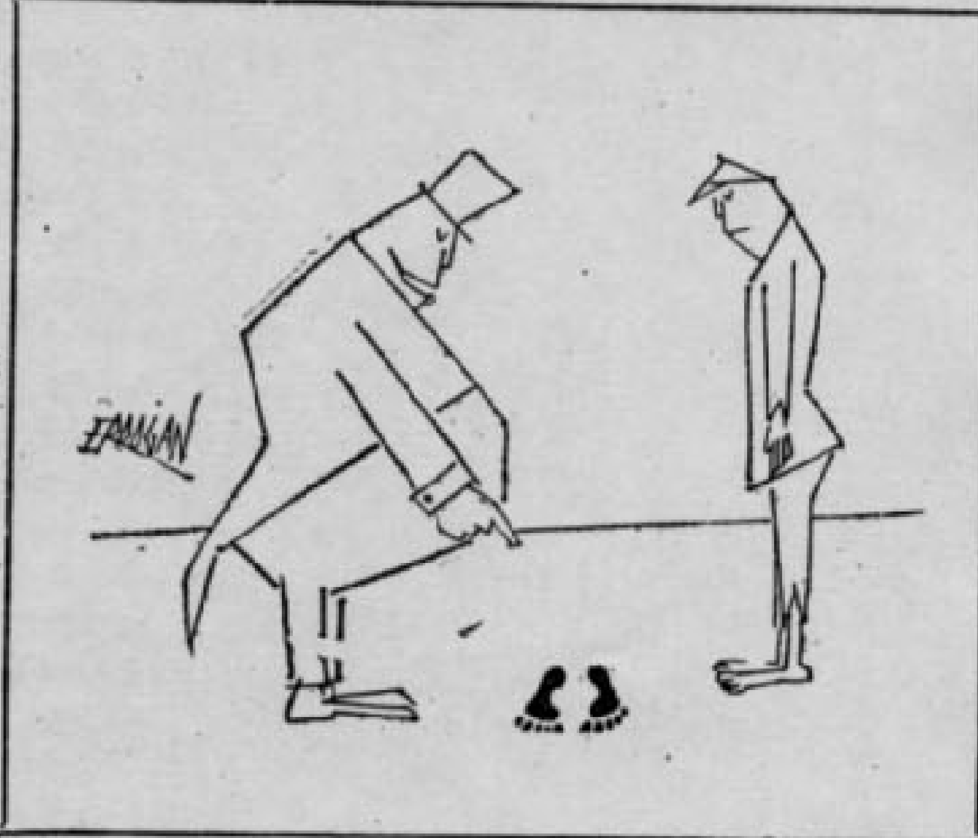
Mersinde yapı işçilerinin grevi

Türk işçisi, hak arama şuurunun ve sorumluluk duygusunun güzel bir örneğini geçen hafta Mersin'de gösterdi.

İşçi Sigortaları Kurumu hastahanesi inşaatında çalışan 70 kadar yapı işçisi Nisan aylıklarını halâ almamışlardı Yapı İş Sendikası Güney Bölgesi Mersin Şubesinin devamlı uyarmalarına rağmen, inşaatı yapan Ray — Simes Şirketi, işçilerin haklarını ödemeğe bir türlü yanaşmıyordu.

İşverenin bu uzlaşmaz tutumu karşısında 70 işçi, 21 Mayıs sabahı yarım günlük bir greve başvurmak zorunda kaldılar. 21 Mayıs gününün olağanüstü olayları dolayısıyla grevi daha fazla uzatmayı mahzurlu bulan işçiler, bu diretmelerinin karşılığını, bayram yevmiyesi, fazla mesai ücretleri de dahil bütün haklarını tahsil ederek gördüler. Bu arada işverennin bu direnişi önlemek için giriştiği zavallıca teşebbüsler, işçi ile sendikanın arasını açmak için uğraşması hiçbir sonuç vermedi.

Mersin Grevi ile işçiler, haklarını alamadıkları zaman nasıl direneceklerini ve memleketin selâmeti gerektirdiği zaman da nasıl feragat göstereceklerini ortaya koymuş oldular.

— Nah Bu toprak senin

İŞÇİ SİGORTALARI KURUMU ASIL AMAÇLARINDAN SAPMAMALIDIR

Geçen hafta başında Ankara'da toplanan İşçi Sigortaları Kurumu 18. Genel Kurulu, İşçi Sigortaları Kurumu'nun yeni bir kanunla Sosyal Sigortalar Kurumu hâline getirilmek istendiğinin açıklanmasına vesile olmuştur. I Ocak 1946 da yürülüğe giren 4792 sayılı kanunla meydana gelen İşçi Sigortaları Kurumu, bugüne kadar «iş hayatında türlü hallere karşı ilgili sigorta kanunu hükümlerini uygulamak ve Çalışma Bakanlığına bağlı o l m a k üzere» «mali ve idari bakımdan muhtar, tüzel kişilikte bir devlet kurumu» niteliğinde işlem yapmıştır. Genel Müdürlük kuruluşu, yönetim Kurulu (Şimdi Müdürler Kurulu adını almıştır) ile Genel Kurul organlarınca yürütülen Kurum şu kanunları uygulamakta dır:

1 — İş Kazaları ile meslek hastalıkları ve Analık sigortası kanunu (No. 4772)

2 — Hastalık ve analık sigortası kanunu (No. 5502),

3 — Mâluliyet, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları kanunu (No. 6900).

3 ANA KANUN

Bu üç ana kanun, muhtelif kanunlarla çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bunlar arasında işçiler yararına olanlar bulunduğu gibi, işçi haklarını kısıcıları da vardır. Değiştirilen hükümler arasında üzerinde en çok durulanı 6900 sayılı kanunla işçiye tanılan emekli maaşının tesbitinde izlenecek yol ve işçinin alacağı aylığı azaltan hükümlerdir. Netekim bu konu geçen yılki İşçi Sigortaları Genel Kuruluna bir sendika raporu ile yansıtılmıştır. Zira 6900 sayılı kanunun değiştirerek yeni hükümlere bağladığı 5417 sayılı kanun işçinin emeklilik aylığının hesaplanmasında şu usulü koymuştu:

İşçi ve işverenin ödedikleri ihtiyarlık isgortası priminin tutarının yüzde 20 si o işçinin bir yıl içinde alabileceği ödeneğini gösterir.

99 LİRA KAYIP

6900 sayılı kanun ise, prim miktarını değil, ücret gelirini esas almıştır. Buna göre de işçinin çalışma süresi içindeki yıllık gelirinin ortalamasının yüzde ellisi, o işçinin yıllık emeklilik ödeneğinin esasını teşkil etmiştir. Böylece emekliye ayrılacağı yıl ayda 800 lira ücret alan bir işçi 5417 sayılı kanun yürülükte kalsaydı ayda 324 Türk lirası alacaktı. Fakat 6900 sayılı kanunla şimdi aynı ücreti alan işçi emekli olduğu vakit ayda 225 lira alabilmektedir. Böylece emekli işçinin kayıbı ayda 99 liradır.

Bu arada İşçi Sigortalarına tâbi olmadan önce T.C. Emekli Sandığına aidat ödeyen bir memurun, Sigortalı olarak prim ödedikten sonraki durumu hakkındaki işlem de işçinin aleyhine gelişmektedir. T.C. Emekli Sandığının vermesi gereken emeklilik maaşına, Kurum en asgari emeklilik ödeneğini, belli bir süre prim ödedikten sonra ekleme prensibini koymamakta, kendisinin vermesi gereken mikdarı, T.C. Emekli Sandığının bağladığı aylıktan düşürdükten sonra artan bir mikdar kalıyorsa, onu T.C. Emekli Sandığının bağladığı maaşa katmaktadır. Bu da sigortalıların gerçek haklarının ihlâl edilmekte olduğunu gösteren örnekler arasındadır.

HÜKÜMLER YETERLİ Mİ?

Şimdi, hemen hemen hiç bir yetkisi olmadan her yıl toplanan İşçi Sigortaları Kurumu Genel Kurulunda da açıklandığı gibi, Kurum: Meclise, Başbakanlıkça sunulan Sosyal Sigortalar Kanun tasarısı ile «Sosyal Sigortalar Kurumu» hâline gelecektir. İlk bakışta yeni tasarının getirdiği yeni hükümler şunlar olacaktır:

1 — Yapılan işiçin ve sözleşmenin şekli, mahiyeti, süresi, emeğin karşılığı, işyerinin çalıştırdığı işçi sayısı ne olursa olsun çalıştırılanların tümü sigortalı olacaktır.

Şimdi, yalnız İş Kanununa, deniz iş kanununa, basın mesleğinde çalışanlara ait kanunlara tâbi bir kısım işçiler «Sigortalı» olmaktadır.

2 — Sosyal sigorta yardımlarından hem sigortalılar, hem de eş ve çocukları ile âlüm hâlinde hak sahibi kimseler faydalanacaktır.

Şimdi; yalnız sigortalılarla, ölüm halinde hak sahibi olanlar sigorta haklarından bir kısmından yararlanmaktadır. Bazı hallerde sigortalının eşi sadece muayene edilmektedir.

3 — Tarım sanatlarına ait işlerde, tarım işyerlerinde, ormanlar içindeki yol, köprü, kanalizasyon, hava hattı, dekovil ve nakliyatı ile fabrika işlerinde, tarım işyerlerinin bünyelerinde kurulmuş olan ve tarım âletlerini, parçalarını imâl veya tâmir eden atölyeler dışında kalan atölyelerde çalışanlarla, her türlü ev işlerinde ve hizmetlerinde çalışanlar gibi geniş bir çalışanlar zümresi yine sosyal sigortalardan yararlanmayacaklardır.

Tarım alanında çalışanların yoksul ve himayesiz durumları yine de aynı ağırlıkta devam edecek demektir.

Yeni tasarı çeşitli sigorta kanunlarını bir araya getirmiş ve bir çok şikâyetlere yol açan değişik kanunlarla içinden çıkılmaz hale getirilen sigorta hukukunu bir tek kanun içinde toplamayı amaç bilmiştir. Tasarı içinde yer alan sigortalar şunlar olmuştur:

1 — İş kazaları ile meslek hastalıkları isgortası,

2 — Hâstalık sigortası,

3 — Analık sigortası.

4 — Malûliyet sigortası,

5 — İhtiyarlık sigortası,

6 — Ölüm sigortası.

Yeni tasarı ihtiyari sigortayı daha kolayca ve daha geniş ölçüde mmükün kılmaktadır. Sigortalılık süresi en az 5 yıl olan ve en az 750 gün malûliyet, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları primini ödeyenler bazı şartlarla malûliyet, ihtiyarlık ve ölüm sigortalarına kendi isteklerlyle devam edebileceklerdir.

Yeni hükümlerle Askeri fabrikalar tekaüt ve muavenet sandığı kanununa tâbi kimseler hakkında bu tasarıdaki Analık sigortası hükümleri Sandıkça uygulanacak, bu Sandıkla DDY. İşletme Genel Müdürlüğü işçilerinin emekli sandığına dahil bulunanları, iş kazası, meslek hastalıkları ve analık hallerinde alacakları yardımların bu kanun tasarısında yer alan mikdarlardan aşağı ya düşmemesini temin etmiş olacaklardır.

YA TARIM İŞÇİLERİ

Yukarıda da belirtildiği gibi, yeni tasarının en önemli bölümü tarım işçileri hariç olmak üzere endüstri işçilerinin, ayrıca fikren çalışanların ve çalıştırdığı işçi sayısı ne olursa olsun bütün emekçilerin sigortalı olmasını belirsiz bir süre sonunda sağlayacaktır. Bu arada sigortalıların geçindirmekle mükellef olduğu kimseler (karısı veya çalışamayacak durumdaki malûl veya 60 şını aşkın kocası, 18 yaşını veya orta öğrenim yapması hâlinde 20 yaşını, yüksek öğrenim yapması hâlinde 25 yaşını doldurmamış, ya da 18 ini doldurup da çalışamayacak durumdaki sakat çocukları, sigortalının geçimlerinden sorumlu olduğu ana ve babaları) de Sigortalı sayılacaktır.

Malûliyet ve İhtiyarlık sigortası, yeni tasarı ile şu yardım hadlerini tesbit etmiştir:

Geçindirmekle mükellef kimsesi bulunan sigortalılar için ihtiyarlık sigortası aylık tutarı en az 225 lira, geçindirmekle mükellef kimsesi bulunmayanlara ise ayda sadece en az 150 lira. Ölüm sigortasından hak sahibi kimselere yapılacak tahsislere esas tutulacak aylık da yine 225 liradan az olmayacak. Hem malûliyet, hem de ihtiyarlık sigortasından aylık kazanabilecek nitelikte olanlara, hangisinden fazla aylık alacaksa o bağlanacak:

Kemal SÜLKER

Önemli bir hüküm de şudur:

«Malûliyet, ölüm ve ihtiyarlık sigortaları ile iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortasından hak kazanılan aylıkların birleşmesi hâlinde sigortalıya veya hak sahibine bu aylıklardan fazla olanının tamamı, noksan olanın da yarısı tahsis edilir.»

SAĞLIK YÖNÜNDEN

Yeni tasarının pek önem vermez şekilde getirdiği yeni bir hüküm de dikkati çekici mahiyettedir:

Kurum, sigortalıları, sağlık durumlarını kotnrol maksadı ile toplu halde sağlık muayenesine tâbi tutabilecek, gerekli gördüğü her türlü koruyucu tedbirleri de alabilecektir. Kurum yetkili memurları, uygulama sırasında İş Kanunun öngördüğü teftiş, murakabe ve kontrol yetkisiin taşıyacaklardır. Kurum memurları işçi sağlığı ve iş emniyeti ile ilgili mevzuat hükümlerine veya işin yürütüm tarzında; sağlık, iş emniyeti usul ve geleneklerine aykırılıklara rastlarsa bunları tesbit edecek ve yetkililere bildirecektir.

BÜYÜK BOŞLUK

Sonra ne olacaktır?

İşte yeni tasarının da muhafaza ettiği büyük boşluk, buradadır

İşçi Sigortaları, yalnız dar bir çevredeki «işçi»ye şamil olduğu halde, Anayasanın getirdiği yeni ilkelerin ışığı ile sosyal sigortalara geçmeye başlangıç sayılacak yeni tasarı ile, koruyucu hekimliğin gereklerine ne yazık ki hiç yer vermemiştir. Ayrıca, görülegelen örneklerden alınan tecrübeler de unutulmuştur. İşverenlerin, basit ihmallerinin hem işçi sağlığına, hem de sigortaya ne çok zarar verdiği ortadadır. Hele iş emniyetini hiçe sayan bir kısım işverenlerin bu vurdum duymazlıklarının yol açtığı iş kazaları ve meslek hastalıkları, bir yandan emekçinin hayatını kısaltmış, çalışma gücünü azaltmıştır, bir yandan da Sigortanın tedavi masrafına, ödenek bağlamasına sebep olmuştur.

Oysa, yeni tasarı hem işçi sağlığını, iş emniyetini küçümseyen bir kısım işverenleri, sosyal anayasamızın gereklerine uygun bir anlayışa götürecek kanuni mükellefiyet altına alırdı, hem de sağlık ve iş emniyeti ile meslek hastalığı açısından sigortalıların sık sık Kurum tesislerine başvurmalarına imkân yaratan pervasızlığa sed çekebilirdi. Bu yola gidilememiştir.

Her ne kadar tasarı kanunlaştığı takdirde ilk önce şehir ve kasabalarda, Belediye sınırları içinde bulunan yerlerde 4 kişiden, bunlar dışında bulunan yerlerde de 8 kişiden az kimse çalıştıran işyerleri kanun kapsamına alınacaksa da, yine uygulama geçikmeleri olabilecektir. Zira tasarıda bu gibi şehir ve kasabalarda «Kurum tarafından ihtiyacı karşılayacak teşkilât ve sağlık tesisleri kuruldukça, Bakanlar Kurulu kararı ile «Bu kanun uygulanabilecektir. Bugün sadece 800 hekimle çalışan Kurumun hekim ihtiyacı, öteki sağlık personeli ihtiyacı ile birlikte bir hayli kabaracaktır. 1961 de 688.818 işçi sigortalı bulunmaktaydı. Bu mikdar bu yıl 700.000 olarak kabul edilebilir. 700.000 işçiye bile yetmeyen sağlık tesisleri ve sağlık personeli ile sosyal sigortaları tam olarak uygulama imkânsızlığı belirecektir.

GAYE BELİRLENMELİ

Bunu önlemek için Kurum belki bir kısım hekimlerle anlaşmalar yapacaktır. Belki bu anlaşmaları sağlık tesisleri için de düşünebilecektir. Ancak. Kurumun, mali imkânlarını sağlık tesislerini süratle arttırma, hekim yetiştirme. sağlık personeli sağlama gibi gerçek sosyal fonksiyonunu tam olarak yapmaktan daima kaçındığı la bir gerçektir. Kendisinden çok başkalarına yarayan hanlar, partımanlar yaptıran özel bankaları besleyen kurum, liseden mezun olup da parasızlıktan Tıp Fakültelerine devam edemeyenleri burslar ve ön anlaşmalarla Kuruma bağlamaya önem vermemiştir. Hele hemşire, hastabakıcı gibi elemanların yetiştirilmesinde «mektep» vazifesini görememiş, yeni eğitim merkezleri kurarak meslek peşinde koşan on binlerce işçi kızından yararlanma yolunu aramamıştır. Sağlık memuru dâvasında yapıcı bir rol oynamayı da unutan Kurum, usulsüz işlerinin meydana çıkmasını önlemek için elinden gelen gayreti esirgememiştir. İşçi sağlığına kasdeden bazı eczacıların ortaya çıkan ilâç yolsuzlukları da gereği kadar önemsenmemiş, hekim tâyininde belli ölçüler yerine parti politikası izlenmiş ve Kurum yetkililerinin hislerine fazlası ile yer verilmiştir.

STATÜ VE ÖTESİ

Kurumun bugünkü statüsü ile gelecekteki statüsü arasında yine belirgin bir ayırım yapılmamıştır. Devletin primlere iştirâki olmadığı halde yönetimde hükûmet başrolü oynamakta, Kurumun asıl sahipleri olan işçiler ve işverenler, Genel Kurulda Kurumun yönetiminde fiilî hiç bir iş yapamayacak göstermelik durumda bırakılmaktadır.

Sosyal sigortalara geçiş gibi çok önemli bir safhada, Meclise verilen tasarıyı sendikaların ve üst kurulların çok dikkatle inceleyip, seslerini duyurmaya çalışmaları gerekir. Fakat yine bilmekte yarar vardır ki; işçi sınıfı kendi temsilcilerini kendi partileri kanalı ile Meclise temsil ettiremezlerse bu tasarıların açık boşluklar, açık çelşmeler, acık ihmallerle çıkması önlenemez. İşçiden yana bir sosyal sigorta kanunu, ancak işçiden yana aydınlarla bizzat işçilerin Mecliste çoğunlukta olmaları ile hayata geçirilebilir.

Hürriyet ve Demokra

27 Mayıs'ın Türk ulusuna armağanı olan Yeni Anayasamız, Türkiye'de halkın onayı ile yürürlüğe girmiş ilk kanundur. Kökleri Kurtuluş savaşı Türkiyesine uzanan yeni Anayasamız, çağdaş uygarlığa yönelmiş, halkçı, çağdaş anlamda demokratik, devletçi, devrimci, lâik, sosyal ve barışçı bir cumhuriyet kurmuştur.

Anayasa'mızın ideolojik temelleri gerçeklikle ortaya konabilmek için bu belgede yer alan ilkeleri birbirini tamamlayan ve karşılıklı etkileyen iki oluşun mihengine vurmak; bu ilkeleri hem Kurtuluş Savaşı yıllarının gerçekleri, gelenekleri yönünden, hem de 200 yıllık Batılılaşma çabalarımız açısından değerlendirmek gerekir.

Gerçekten de son iki yüz yıllık tarihimizin en belirgin bu iki akımı göz önünde tutulmadıkça; tarihimizin bu oluşu çağdaş uygarlığın değerleriyle karşılaştırılmadıkça; hele Türk halkının ulusça özgürlüğe, bağımsızlığa kavuşmak için giriştiği ve insanlık tarihinde yeni bir çığır açan ulusal Kurtuluş Savaşımızın halkçılık ilkesi ve buna bağlanan ekonomik, sosyal, politik görüşler öncelikle ele alınmadıkça cumhuriyet tarihinin hiçbir olayı bütün gerçekliği ve yönleriyle kavranamaz; yolumuz, yönümüz doğru olarak çizilemez.

1 — Halkçılık ve insan haklarına dayanan çağdaş demokrasi:

Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana, bütün anayasalarımızın en belirgin özelliği, halkçı karakterde oluşlarıdır. Halkçılık 1921 den beri bütün Anayasalarımızın esinlendiği temel ilkedir. Yeni Türkiye bir halk savaşı olan, ulusal kurtuluş savaşıyla doğmuştur. Bilindiği gibi, Kurtuluş Savaşı'nda silâha ilk sarılan halk oldu; en ağır yükü o taşıdı; zaferi ölümsüz Atatürkün başkumandanlığında o'nun süngüsü kazandı. Kuvayi Milliye çeteleri, silâhlı ilk savaş birliklerimizdir. İlk uyanış ve direniş merkezleri olan «Müdafaa-i Hukuk» Cemiyetlerini de, yine halk kurmuştur. Bir halk çocuğu olan Atatürkün dehası, halkla beraber olmak, halkı halkla birlikte yönetmek ve yüceltmekte kendini göstermiştir.

Atatürk halkçılığı şöyle tanımlar: «Biz hayatını, istiklâlini korumak için çalışan erbabı sâyiz; zavallı bir halkız. Mahiyetimizi bilelim. Kurtulmak, yaşamak için çalışan ve çalışmaya mecbur olan bir halkız! Binaenaleyh herbirimizin hakkı vardır, selâhiyeti vardır. Fakat çalışmak sayesinde bir hakkı iktisap ederiz. Yoksa, arka üstü yatmak ve hayatını sâydan muarra geçirmek isteyen insanların bizim hey'eti içtimaiyemiz içinde yeri yoktur, hakkı yoktur! O halde ifade ediniz efendiler! Halkçılık nizamı içtimaisini, sâyine, hukukuna istinad ettirmek isteyen bir mesleki içtimaidir.» (Aralık 1921)

Çalışan insanı, toplumun en yüce değeri olarak kabul eden bu halkçılık anlayışı, Atatürkçülüğün şüphesiz temel ilkesidir. Öteki ilkeler, halkçılık ilkesinden fışkırmıştır; halkçılığın gerçekleştirilmesine yarayan, halkçılığı amacına ulaştıran aracı ilkelerdir. Cumhuriyetçilik olsun, devletçilik olsun, devrimcilik, lâiklik olsun, halkçılığın zaman içinde gelişip kendi kendini tam bulmasına hizmet ederler.

Yeni Türkiye halkçı karakterde bir devlet olarak kurulmuştur. T.B.M.M.'nin 21 Ekim 1920 günlü bildirisinde devletin temel karakteri şöyle belirtiliyor:

«Türkiye Büyük Millet Meclisi.. hayat ve istiklâlini yegâne mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vâsıl olacağı kanaatindedir.. Türkiye Büyük Millet Meclisi halkın öteden beri mâruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vesait ve teşkilât ile kaldırarak yerine refah ve saadet ikame etmeği başlıca hedef bilir.

Binaenaleyh toprak, maarif, adliye, maliye, iktisadi evkaf işlerinde ve diğer mesailde içtimaî uhuvvet ve taavvünü hâkim kılarak, halk ihtiyacatına göre teceddüdat ve tesisatı vücud getirmeğe çalışacaktır. Bunun için de siyasî, içtimaî umdelerini milletin ruhundan almak ve tatbikatta milletin temayülat ve an'anatını gözetmek fikrindedir. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi, memleketin idari, iktisadi içtimaî umum ihtiyacatına müteallik ahkâmı peyderpey tetkik ve kanun şeklinde tatbik mevkiine vâzeylemeğe başlamıştır.»

Halkçılık, halkı yaratıcı kaynak ve son gaye olarak bilen; toplum hayatını emeğiyle yaşayan halkın menfaatleri açısından düzenlemeği şart gören, ekonomik, sosyal, politik ve ahlâki bir meslektir. Toplum hayatında maddi, manevi bütün zenginliklerin, bütün değerlerin halkın yaratıcı emeğiyle meydana geldiğine inanan halkçılık, emeği toplumda en yüce değer olarak tanır. Gerçekten de uygarlık tarihi ile emeğin tarihi birbirinden ayrılmaz bir bütün teşkil etmektedir. Halk emeğiyle yaşar, her şey emeğin ürünüdür. Atatürk yukarıya aldığımız sözleriyle bu gerçeği kuvvetle ortaya koyuyor.

Bugünkü anayasamız da halkçılık temelinden hareket etmiştir. Halkçılık teriminin kullanılmamış olmasına bakarak, yeni anayasamızın halkçı karakterde olmadığı sonucuna varmak, elbette yanlış olur. Çünki Kurtuluş savaşlarının yarattığı Türk Devleti yaşadığı müddetçe hiçbir anayasa bu devletin kurucu unsuru olan halkçılığa sırt çeviremez. Yeni anayasamız, başlangıç kısmında: «Türk Ulusu'nun.. millî mücadele ruhunun, millet eğemenliğinin, Atatürk devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip» olduğunu ifade etmekle, Kurtuluş Savaşı Türkiyesi'nin dayanakları ve gelenekleriyle devam ettiğine işaret ediyor. Fakat, yeni anayasamızın halkçı karakteri, sosyal bir hukuk devleti kurmak için getirdiği yeni kural ve kurumlardan ortaya çıkmaktadır.

a — Halkçılık ve cumhuriyetçilik:

Tarihimizin şartları içinde halkçılık, cumhuriyetçilik biçiminde gelişmiştir. En az son iki yüz yıldan beri halka karşı, her türlü ilerlemeğe engel teşkil eden bir hükûmet, bir idare biçimi olan padişahlığın milli mücadele ruhu ile bağdaşması ve yaşamağa devam etmesi düşünülemezdi. Kurtuluş Hareketi'ni bastırmak için, emperyalist kuvvetlerle işbirliği ederek Anadolu'ya silâhlı kuvvet gönderecek kadar ulusal şeref ve haysiyet duygularını yitirmiş, düpedüz ihanete sapmış olan padişahlık idaresi, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin kurulması ve Kurtuluş Savaşı'nın zafere ulaşması sonucunda tarihe karışmış, ulusal eğemenlik kayıtsız şartsız Türk Ulusu'na geçmiştir. Böylece yeni Türkiye'nin kurucu unsuru olan Türk Halkı, iradesini «hâkim ve âmir kılan» biricik hükûmet ve idare şekli cumhuriyeti kabul ve ilân etmiştir. Halkçı idarenin devlet ve hükûmet biçimi olan cumhuriyetçilik 1924 anayasasından beri, devlet hukukumuzun değişmez ve değiştirilmez bir ilkesidir. Türk Devlet Hukuku açısından halkçılıkla cumhuriyetçilik birbirini tamamlayan kavramlardır.

b — Çağdaş anlamda demokrasi:

Kurtuluş Savaşı Türkiyesi'nin gelişip dönüşerek ulaştığı çağdaş demokrasi düzeni anlayışı, ne kendi tarih şartlarımızdan büsbütün bağımsız ne de insanlığın ortak tarihinde yaşayan demokrasi anlayışından apayrı, kendimize göre biçim vermekte serbest olduğumuz bir kavram değidir. Gerçekten de çağdaş demokrasi kavramı, halka dayanan, halkçı olan yönüyle kurtuluş savaşı Türkiye'sinin devlet ve hükûmet sistemine uygun düşmekte; fakat insan hak ve hürriyetlerine, sosyal haklara dayanan yönüyle de bizi insanlığın ortak değerlerine bağlamaktadır. Bu gerçeği anayasamız başlangıç kısmında 2. nci maddesinde «demokratik hukuk devletinin» özünü kesinlikle açıklamıştır. Anayasamıza göre, demokratik hukuk devleti; insan[...] ve hürriyetini, ulusal dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak cumhuriyetçi, demokratik, lâik, barışçı, ulusal ve sosyal» bir toplum düzenidir.

Kökleri kendi tarihimizde, Kurtuluş Savaşları'nda olan bu demokrasi anlayışı yukarıda belirtildiği gibi bir yönüyle insanlığın ortak mirasıdır. Ve mes'eleye bu açıdan bakılınca anayasamız demokratik hukuk devleti kavramını açıkça tanımlamış olmasa idi bile, uygar insanlık ailesinin bir üyesi, 1948 günlü «İnsan Hakları Evrensel Bildirisi»ne ve 1954 günlü «İnsan Hakları ve Ana Hürriyetini Koruma Sözleşmesi»ne imza koymuş bir ulus olarak, demokrasiyi yine yukarıdaki özde ve biçimde anlayıp uygulamak zorunda idik.

Gerçekten de, anayasamızın 65 nci maddesinin son fıkrasına göre: «Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir» ve bunlar hakkında Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağından hattâ bu anlaşmaların kanundan üstün oldukları ve iç hukukta anayasa ile aynı kuvvette, uluslararası hukuk bakımından ise hattâ anayasa'dan da kuvvetli bulunduklarını kabul etmek gerekir.

Adı geçen sözleşme, başlangıç bölümünde çağımız demokrasilerinin ortak anlayışını şöyle açıklamaktadır:

«Avrupa Konseyi üyesi olan âkit hükûmetler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de ilân edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ve bu beyannamenin metninde zikredilen hakların her yerde ve fiilen tanınmacını ve tatbik edilmesini sağlamaya matuf bulunduğunu; Avrupa Konseyi gayesinin üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğunu ve insan hakları ve ana hürriyetlerinin korunma ve gelişmesinin bu o[...] ulaşmak yollarından birini teşkil ettiğini dikkat nazarına alarak; dünyada barış ve adaletin asıl temelini teşkil eden ve idamesi her

Mehme
(Türkiye İşç

şeyin fevkinde olan, bir taraftan hakikaten demokratik bir siyasî rejim ve diğer taraftan insan haklarına müşterek hürmet ve bu konuda ortak anlayış esaslarına istinaden bu ana hürriyetlerine derin bağlılıklarını teyid ederek:

Aynı telâkkiyi taşıyan ve ideal ve siyasî an'anelere ve hürriyete saygı ve hukukun üstünlüğü hususunda müşterek bir mirasa sahip bulunan Avrupa devletleri hükûmetleri sıfatıyla evrensel beyannamede yazılı bazı hakların müştereken sağlanmasını temine yarayacak ilk tedbirleri almayı kararlaştırarak aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır.»

Batı demokrasisi bilindiği gibi, emeği temsil eden kuvvetlerle sermayeyi temsil eden kuvvetler arasında bir denge rejimidir. Politik partileri, basını, çeşitli dernekleriyle emeği temsil eden sınıf ve zümreler, sermayeyi temsil eden sınıf ve zümrelerin politik partilerinden, basınlarından ve çeşitli derneklerinden kurulu politik kuvvetin karşısında kâh frenleyici, kâh uyarıcı; fakat her zaman toplumu ilerletic[i] bir denge kuvveti kurmadıkça batı anlamında demokrasiden söz açılamaz. Temel hak ve hürriyetler an[...]cak böyle bir denge rejimi içinde gerçekten teminata kavuşur. Ve kâğıt üzerinde kalmağa mahkûm gü[...]zel sözler ve dilekler olmaktan ç[ı]karak günlük hayatımızda gerçekle[...]şen kurallar haline gelirler.

2 — Devletçilik İlkesi:

Devletçilik, halkçılığı tama[m]layan bir ilkedir. Yeni anayasam[ız]da gerçi terim olarak kullanılm[a]mıştır. Ama yeni Türkiye'nin doğu[ş] şartlarının yarattığı bu vazgeçilm[ez] temel ilkeye bağlı kaldığımız ge[r]çeği, yeni Anayasa'mızın genel m[u]hasebesinden ve bir çok maddeleri[n]deki hükümlerden ortaya çıkmak[ta]dır.

Kurtuluş Savaşı ile yeniden k[a]zandığımız anavatanı uygarlık ölç[ü]lerinde yeni baştan kurmak; h[er] bakımdan yoksun Türk Halkı'nı, i[le]ri uluslar seviyesine ulaştırma[k] toplumumuzu çağdaş uygarlığ[ın] maddi, manevi her türlü ürünleri

şimizin temeli Anayasa

den yararlandırmak için biricik çıkar yol, Devletin itici, yönetici, uyarıcı, yapıcı ve düzenleyici elini, toplumumuzun halktan yana başlıca kuvveti olarak tanımaktı; yine de öyledir. Ulusal Kurtuluş Savaşı ile politik bağımsızlığa kavuşmuş Türk Ulusu'nun, özel teşebbüsle kalkınması düşünülemezdi; yine de düşünülemez. Bundan dolayı Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki tereddütlü tatbikattan sonra, devletçilik yeni Türkiye'nin temel ilkesi olmuştur ve bugün de öyledir.

Anayasa'mızın, özellikle 2 nci bölümünde yer alan hükümler karşısında, Cumhuriyet Türkiyesi'nin bu temel ilkesine bugün de bağlı kaldığımız şüphe götürmez: Toprak mülkiyeti, kamulaştırma, devletleştirme hakkındaki maddeler;

et Ali AYBAR

(şçi tisi Genel Başkanı)

«devlet, özel teşebbüsün ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılıklık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır» diyen 40 nci madde; ve «ekonomik ve sosyal hayatın adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenleneceğini; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yoldan gerçekleştirmek amacıyla yatırımların toplum yararının gerektirdiği önceliklerle yöneltileceğini, kalkınma plânları yapılacağını» belirterek devleti bu yolda görevlendiren 41 nci madde, anayasamızın devletçi karakterini açıkça göstermektedir.

Kaldı ki Türkiye gibi gelişmemiş, geri kalmış bir toplumun ekonomik ve sosyal alanlarda kalkınması, 20 nci yüzyılda ancak devlet eliyle ve plân yoluyla mümkün olabilir. Bu gerçek bugün artık bütün bilim adamlarınca kabul edilmiştir. Geri kalmış bir toplumun özel teşebbü yoluyla kalkınabileceğini ileri süren gerçek bilim adamına rastlanmıyor. Bütün bunlardan dolayı devletçiliği, halkçılık ve demokrasi ilkelerini tamamlayan temelli bir ilke olarak muhafaza etmek zorundayız.

3 — Türk milliyetçiliği ve Lâiklik ilkeleri:

Türk milliyetçiliği ve lâiklik, halkçılık ve devletçilik ilkeleri gibi tarihimizin özel şartlarının yarattığı temel ilkelerdir.

Türk Milliyetçiliği, yüz yıllardır bir yarı—sömürge durumunda yaşamış halkımızın yabancı boyunduruğuna, emperyalizme ve kapitalizme karşı tepkisinin, ideolojik plânda ifadesidir. Bağımsızlık fikrine sıkıca bağlıdır. Türk milliyetçiliği ulusun bütün fertlerini kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün sayar. Ve milletimizi dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip bir üyesi olarak, bilimde teknikte, kültürde ekonomik ve toplum hayatının her alanında, daima yüceltmeyi bir amaç bilir. Gerçi Türk milliyetçiliğinin köklerini daha gerilere götürmek gerektir. Türk milliyetçiliği Kurtuluş Savaşı ile ortaya çıkmıştır. Osmanlı devletin son yıllarında gelişmiş bir ideolojidir. Fakat bu ideolojinin halkamal oluşu, ancak Kurtuluş Savaşları ile olmuştur.

Türk Milliyetçiliğini, milliyetçilik kavramına batıda verilen anlamda kesinlikle ayırdetmek şarttır. Çünki Türk Milliyetçiliği, ırkçı, şoven, saldırgan, başka ulusları aşağı gören gerici ve zararlı bir ideoloji değildir. Onu bu anlamda kullananlar varsa, Türk Milliyetçiliğini gerçek yönünden saptırıyorlar, demektir. Batı'da milliyetçilik emperyalizmin eline verilen saldırgan ve başka milletleri kahredici bir silâhtır. Türkiye'mizde ise, Atatürk Milliyetçiliği, emperyalist saldırı ve tasallutlar karşısında Türk Halkı'nın varlığını korumasına ve Kurtuluş yolunu bulmasına hizmet ettiğinden başka, bütün mazlum milletlerin uyanışlarına ve kurtuluşlarına da ışık tutan bir ideoloji olmuştur.

Türk Milliyetçiliği, lâiklik ilkesi tamamlamaktadır. Lâiklik, Türk Ulusu'nun gerilikle savaşta dünya ulusları ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olma yolunda, çağdaş uygarlığa bir an önce ulaşma çabasında, en sağlam dayanağıdır. Türkiye, din temellerine oturmuş, ilhamını din kurallarından alan bir devlet kaldıkça, toplumun geri temel yapısını değiştiremezdi; çağdaş bilime, tekniğe, kavuşmak için gerekli ilerici, psikolojik ve düşüncel ortamı bulamazdı. Bundan dolayı cumhuriyetle beraber din devlet işlerinin kaynağı olmaktan çıkarılmış, kişisel hayatın sınırları içindeki kutsal ve gerçek yerini bulmuştur.

4 — Devrimcilik ilkesi:

Yeni Türkye'nin belirgin özelliklerinden biri de, şüphesiz devrimci karakterde bir devlet oluşudur. Kurtuluş Savaşı ile sadece politik bağımsızlığa kavuşan Türkiye'yi yaşatmak için toplumun ekonomik, sosyal temel yapısından kültürel yapısına kadar, ulusal varlığımızın tümünü ve sosyal hayatımızın bütününü kesinlikle dönüştürüp değiştirmek gerekmiştir. Toplumun temel yapısında köklü dönüşümlere gidilmeden, elde edilen politik bağımsızlığın bile uzun zaman muhafaza edilemeyeceğini ölümsüz Atatürk, savaştan hemen sonra, bütün çıplaklığı ile görmüştür. Dumlupınarda 1924 yılında yaptığı konuşmada Atatürk bu noktaya işaret ediyor. Toplumumuzun temelden yenilenme ihtiyacı Atatürk devrimleriyle karşılanmak istenmiştir.

Atatürk Devrimleri'ne ve onun devamı olan 27 Mayıs'a bağlı olan yeni anayasamız, Kurtuluş Savaşı Türkiyesi'nin felsefesine uyarak donmuş ve değişmez geri toplum düzeni anlayışını reddetmiştir. Tarih şartlarının etkisiyle yeni anayasamız, devrimci, bir dünya görüşünü benimsemiş bulunuyor.

Anayasa'mızın doğru anlaması, doğru yorumlanması için gözden asla kaçırılmaması gereken bu devrimci karakter, başlangıç kısmında Atatürk devrimlerine bağlılık ifade edilmiş olmasından başka Anayasa'nın genel muhasebesinin de ortaya koyduğu bir gerçektir.

Gerçekten de devletin sosyal karakter taşımasının; sosyal adalete inanmanın ve sosyal adaletle bağdaşmayan politik, ekonomik ve sosyal bütün engellerin kaldırılacağını ilân etmenin, anayasamızın devrimci karakterini ve evolusyonist görüşünü dile getirdiği inkâr olunamaz.

Beri yandan, Anayasamızın «çağdaş bilim ve eğitim esaslarına» bağlı olması da, bizi ister istemez devrimci bir dünya görüşüne, ilerici ve ilerletici tutum ve davranışlara götürmektedir.

Sadece sosyal adalet ilkesinin kabul edilmiş olması bile, toplumun ekonomik ve sosyal temel düzenlerinin değişen tarih şartlarına göre yenilenmesini, üretim münasebetlerinin yeni şartlara uydurulmasını, gerekli kılmakla, anayasamıza devrimci karakter kazandırmaktadır.

Anayasamız hiç şüphesiz, donmuş, değişmez bir toplum düzeni anlayışının tam karşısındadır. 27 Mayıs'ın getirdiği anayasamız, Atatürk devrimlerinin dondurulma teşebbüslerine karşı meydana gelen kesin tepkinin belgesi olarak, ulusumuzun çağdaş uygarlığa bir an önce ulaşmasını engelleyen ekonomik, sosyal, politik düzenin ileriye doğru gelişip dönüşmesini durduran her türlü tutucu, gerici ve geriletici sınırları aşmak, amaç ve ülküsünü dile getirmektedir. Hattâ, anayasamız bu amaç ve ülkü yolunda kendisinin bile değiştirilebileceğini kabul ve ilân etmiştir. (Madde 155)

5 — Barışçılık ilkesi

Kurtuluş Savaşımız'ın ideolojisi, sadece Türkiye'nin değil, bütün sömürge halklarının, bütün bağımlı ulusların, yabancı boyunduruğundan kurtuluşu ve insanlık ailesinin eşit ve özgür üyeleri olarak, barış içinde yaşamaları özlemini ifade eder. Bu özlem «Cihanda sulh» ilkesiyle ifade edilmiştir.

Anayasamızda yer alan «Cihanda sulh» ilkesinin üzerinde ne kadar durulsa yeridir. Atom ve hidrojen silahlarının insanlığı toptan tehdit ettiği; bu silahların geliştirilmesi için denemelerin gelecek kuşakların sağlığını şimdiden tehlikeye düşürdüğü bir çağda; üstelik teknik ilerleme ve kültürel kalkınmamızın ulusal kaynaklarımızın tümünü olumlu yolda seferber etmemizi zorunlu kıldığı tarihimizin şu kritik döneminde; dünya barışının sağlam ve âdil temeller üzerine oturtulması, insanlık ailesi için olduğu kadar özellikle ulusumuz için bir ölüm kalım davası haline gelimişitr.

Türkiye Cumhuriyeti «Cihanda sulh» ilkesinde ulusal varlığının teminatını da görmekle, bunun tabii sonucu olarak, uluslararası anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesini, saldırgan harplerin mahkûm edilmesini; dolayısıylle uluslararası kontrollü genel ve gerçek silahsızlanmaya gidilmesini ister; ve Birleşmiş Milletler Anayasasasına bağlılığı ve büyük küçük bütün dünya ulusları ve devleltleriyle eşitlik içinde, haysiyetli münasebetler kurulmasını, dış politikasının şaşmaz karakteristiği olarak görür

6 — Anayasanın üstünlüğü ilkesi:

Açıkladığımız bütün öteki ilkeler anayasanın üstünlüğü ilkesinin pratik sonuçlar vermesi takdirinde gerçekleşme yoluna girerler. Anayasanın üstünlüğü ilkesi, çağdaş devlet hukukunun temel ilkelerinden biri belki de başta gelenidir.

İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik düzenin gerçek teminatı anayasasının idare edenlerce çiğnenemesinde gizlidir. Bundan dolayı çağdaş devlet hukuku anayasanın üstünlüğünü fiilen sağlayacak kurallar ve kurumlar yaratmıştır

Bilindiği gibi anayasanın üstünlüğü ilkesi, 1924 Anayasası'nda da yer almıştı. Yeni anayasamız bu ilkeyi sade nazariyede benimsemekle kalmamış, bunun toplum hayatımızda yeri olan, gerçekten uygulanan bir hukuk kuralı olmasını istemiştir. Ve devlet hukukumuzda yeni bir çığır açan Anavasa Mahkemesi'ni kurmustur

Anayasa'mızın 8 nci maddesi. Anayasa'nın üstünlüğünü ve bağlayıcılığını ilân eder. 132. maddesi. mahkemeleri önce anayasa hükümlerini gözetmeğe zorunlu kılar. Anayasanın 11. maddesi de, temel hak ve hürriyetlerin özüne kanunla da dokunulamayıcağının bildirir. Ve 145 152. maddeleri, anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesinin fiili müeyyidelerini düzenler. Artık hiç bir kanun anayasaya aykırı olamaz «Anayasa hükümleri, yasama ve yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kurtuluş Savaşı Türkiyesinin emeği yüce değer bilen halkçı ideolojisinden hareketle, çağdaş anlamda demokratik sosyal bir hukuk devleti kurmak amacında olan yeni anayasamız, kişi dokunulmazlığını, düşünce ve inanç hürriyetlerini ve bunların tabii sonucu çağdaş demokrasinin sosyal hukuk devleti düzeninin vazgeçilmez bütün hak ve hürriyetlerin toplumumuzun ekonomik. sosyal, politik, ve hukuki temel düzenlerinin kaynağı ve dayanağı olarak kabul etmiş; ve çağdaş bilimin biricik yo gösterici olduğu inancıyla toplum hayatını devrimci bir açıdan değerlendirip kavrayan anayasamız bu temel düzenlerin, halkın, bilim ve tekniğin ilerletici etkisiyle, boyuna değişip dönüşen toplum gerçekleri yönünde ve değişen gerçeklerle ahenkli olarak değişip dönüşmesini öngörmüştür.

Bundan dolayı, Anayasamız, statükocu görüş ve davranışları, statik imtiyazlı durumları reddeder. İnsan bireyine, halkın yaratıcı emeğine bir araç gözü ile bakan her türlü dikta rejimlerine özellikle toprak ağalarının, kamu zararına çalışan spekülasyoncu, sömürücü sermaye sahiplerinin kapalı veya açık tahakkümüne kesinlikle karşıdır. İnsan hak ve hürriyetlerine aykırı, demokratik denge rejiminin kurulmasını, uygun biçimde işlemesini kötüleyen bütün kanun ve davranışları hükümsüz kılar.

Son toprak reformu tasarısı ve gerçekler...

Suat AKSOY

Toprak reformu kanunu tasarısı üzerinde çalışmaların bitirilmekte olduğuna dair haberler gazetelerde yer almakta ve yeni tasarı hakkında bilgiler verilmektedir. Öyle görülüyor ki, 27 Mayıstan önce sözünün bile edilmesi mümkün olmıyan toprak reformu hareketini artık hasıraltı etmek kabil değildir. Memleketsever aydınlar toprak reformu istemekte, yazarlar bunun gerçekleşmesi için yazılar yazmakta, hattâ ve hattâ köylüler «toprak isteriz» diye yürüyüş yapmaktadırlar

Gerçekten bu işi ele almanın artık zamanının geldiği anlaşılıyor. O halde ne yapmalı? Hemen.. bir komisyon kurarak bir tasarı hazırlatmalı. Ondan sonra bir komisyon ve bir tasarı daha. O da olmadı, bir komisyon ve bir tasarı daha.. 27 Mayıstan beri toprak reformu kanununu hazırlamakla görevli komisyonlar durmadan tasarılar hazırlamaktadırlar Fakat bunların hiçbiri gün ışığına çıkmak imkânını bulamamıştır.

Meselenin nezaketi

Ama iş Anayasaya toprak reformuna ait bir madde koymaya gelince meselenin nezaketi daha o zaman anlaşılmıştı. Anayasanın hiçbir maddesinin toprak reformunda ödeme süresini tesbit eden 38 inci maddesi kadar tartışma ve çekişme konusu olmadığı hatırlardadır. Bu maddenin ileride uygulanacağı meçhul bir toprak reformunun ödeme süresini tesbit etmek istemesi bile bir çok politikacılarımızı çileden çıkarmaya kâfi gelmiş; bu vesileyle kollektivizme mi gittiğimizi soranlar dahi bulunmuştur. Uzun pazarlıklardan sonra simdi yürürlükte bulunan 10 yıllık taksit müddetinde karar kılınmıştı. Şüphesiz bir ödemeresinin tesbitini bu kadar güçlükle tayin edilebilmesi ilerideki bir toprak kanununun akibeti hakkında açık bir fikir veriyordu.

Şimdi gazetelerde yeni toprak reformu kanunu tasarısının Bakanlar Kuruluna sunulduğunu ve pek yakında Büyük Millet Meclisine getirileceğini okuyoruz Verilen kısa bilgiye göre — tasarının bütününü görmek imkânını bulamadık; malûm olduğu gibi böyle tasarılar kamu oyundan gizlenir ve bir devlet sırrı gibi saklanarak açıkça tartışılması önlenmek istenir — yeni tasarı Cavit Oral'ın bakanlığı zamanında hazırlanan tasarıdan pek farklı değildir

Başlıca yenilikleı son tasarının kooperatif sistemine bünyesinde yer vermesi ve Cavit Oral'ın meşhur normanlarından bir hayli aşağı düşülmesi olarak görülüyor. Kamulaştırmada tavan sınır olarak 5000 dönüm kabul edilmektedir. Tasarı gereğinde arazi sınıfları ve kullanma kabiliyetlerini gözönüne alarak 250 dönümden yukarı toprakların kamulaştırılabileceğini de öngörmektedir.

Fakat bu kamulaştırmanın bir uygulanma alanı bulacağı şüpheli gözükmektedir. Şimdi göreceğimiz gibi tasarı köklü bir toprak reformu fikrini kesin olarak bertaraf ederek tipik bir «tarım reformu» anlayışıyla hareket etmektedir.

Toprak reformu üzerine çok şey söylendi. Yurt ekonomisinde büyük önemi olan bu konuya ilgililer, gerekli ilgiyi göstermedier. Oysa Anayasa konuya ışık tutmaktadır.

Kanun tasarısının birinci maddesinde ifadesini bulan toprak reformunun amacı bunu açıkça bildirmektedir. Bu amaç «Yurt tarımının geliştirilmesi, toprak varlığının korunması ve özellikle tarımla uğraşanların refahının sağlanması için arazi mülkiyeti, tasarruf ve işletilmesine ilişkin toprak statüsünü ve bu kanunun uygulanmasının gerektiğini tarımsal yerleşimi yeniden düzenlemektir.» Buna göre toprak reformunun başlıca amaçları topraksız köylünün hayat seviyelerini yükseltmek için onları toprak sahibi yapmak, kooperatifler kurulmasını sağlamak, mal sahibi (!) kiracı ve ortakçıların haklarını korumak araziyi toplulaştırmak ve küçülmesini önlemek, köylüye teknik ve mali yardım yapmaktır.

Görülüyor ki bir tarım reformu anlayışına uygun olarak yapılan tanımlama çok cepheli ve uzun vâdeli bir işi kapsamaktadır. Amaç daha ziyade yurt tarımının geliştirilmesi için alınması gereken bir seri tedbirler manzumesini tesbit edecek bir tarım siyaseti sistemi gibi düşünülmektedir Yurt tarımının geliştirilmesi, toprağın korunması, arazi toplulaştırılması, teknik ve mali tedbirler gibi unsurlar amacın önemli kısımları gibi sayılırken, memleket bünyesini kemiren toprak mülkiyeti düzenine uzaktan ve dolayısiyle dokunulmakta, büyük mülklerin kamulaştırılmasında ise hiç söz açılmamaktadır. Şu halde bahsedilen topraksız köylüyü topraklandırmanın yegâne çaresi olarak geniş özel mülkiyetin kamulaştırılması amacı güdülmemektedir.

Nasıl bir reform

Bu köklü kamulaştırma fikrinin yokluğu toprak reformunun uygulanma şeklinde kendini daha açıkça göstermektedir. **Tasarı memleket çapında bir reform fikrini asla düşünmemektedir. Tarım reformunun uygulanacağı bölgeler Tarım Bakanlığınca teklif ve Bakanlar Kurulu karariyle ilân edilecektir. Yani memleketin uygun görülen bir köşesi — bunun büyüklüğü de belli değildir — tarım reformunun uygulanması için elverişli görülürse orası reformun uygulanma alanı içine alınacak ve kanunun yukarda belirtilen amacı gerçekleştirmek için çalışmaya başlanacaktır.**

Bunun için önce bu bölgenin arazi kadastrosu tamamlanacak ve arazi kullanma kabiliyeti haritaları yapılacaktır. Bu teknik çalışmaların ne kadar süreceği ve ne zaman bitirileceği belli değildir. Bu bölgede çalışmalar bitirildikten ve bölge kalkındırıldıktan sonra, memleketin başka uygun bir yerine geçilecek ve orası kalkındırılacaktır. Ve böylece... sırasiyle bütün Türkiye kalkınacaktır. İnsan ister istemez Aziz Nesin'in vatandaşları kalkındırmak için her birine 24 saatlik Bakanlık yaptırılması teklifini hatırlıyor.

Bölgesel kalkınma tasarılarının şimdiye kadar girişilen tecrübeleri nin sonuçları henüz hatırlardadır. Vaktile Köyceğiz ve civarının kalkındırılması için FAO dan pek pahalı uzmanlar getirilmiş, plânlar, projeler yaptırılmıştı. Acaba şimdi bu kalkınma hangi safhadadır? Sadece terkedilmiş durumdadır. Toprak reformu anlayışını böyle bölgesel kalkınma tasarılarına indirmek onu inkâr etmek ve gerçekleşmesini geciktirmekten başka bir anlam taşımaz.

Memleketin «örnek köylerle» ve «örnek bölgelerle» kalkındırılması ciddi bir öneri olmadığı gibi memleketin böyle bir kalkınmayı beklemeye takati de kalmamıştır. Toprak reformu ya bütün memlekette toptan uygulanır yahut uygulanmaz.

Bu uygulanmanın ön şartı da toprak mükiyetinin kamulaştırılarak, topraksız yahut yeter derecede toprağı olmayan köylüye dağıtılmasıdır. Burada hattâ Doğu Anadolu, Batı Anadolu ayrımı yapmak da yersizdir. Batı Anadoludaki toprak temerküzü ve ağalığının Doğu Anadoluyu aratmayacak bir durumda olduğunu istatistikler göstermektedir. Şüphesiz bunun şekilleri değişebilir. Fakat bu da Batıda bir toprak reformu zorunluğunu reddetmek için bir sebep teşkil etmez. Şu halde bir toprak reformu yapılacaksa Doğu, Batı demeden Türkiyenin her tarafında birden uygulanmalıdır.

Zaman ve para....

Tasarıdan anlaşıldığına göre, reformun uygulanmasında da kamulaştırma değil, arazi toplulaştırılması (arazi tevhidi) ön plânda yer almaktadır. Bölünmüş ve dağılmış olan topraklar tek veya az sayıda üniteler halinde toplulaştırılacaktır. A r a z i t o p l u l a ş t ı r ı l m a s ı küçük işletmelerin mahzurları teker teker sayılarak üzerinde pek çok durulan bir konudur. Fakat bunun gerçekleşmesinin ne kadar zaman ve paraya bağlı olduğuna pek dokunulmamaktadır. Bu mesele yalnız bizde değil Avrupa memleketlerinde de vardır ve bir çok Avrupa memleketleri arazi toplulaştırmasını gerçekleştirmek için çalıştıkları ve büyük yatırımlar yaptıkları halde pek de başarı kazanamamaktadırlar. Küçük köylünün ufacık tarlasına nasıl sıkı sıkıya bağlandığı hep malûmdur. Binlerce küçük köylünün küçük topraklarını ele almak, onların gönlünü yaparak arazi toplulaştırılmasını sağlamak sanıldığından çok daha zordur. Fakat öyle görülüyor ki tasarı bu zor, zahmetli ve pahalı işi; küçük mülk sahipleriyle uğraşmayı, büyük mülk sahipleriyle uğraşmayı, büyük mülk sahipleriyle uğraşmaya tercih etmiştir.

Dağıtılacak topraklarda da büyük mülklerin sırasının en sonda gelmesine dikkat edilmiştir. Buna göre sırasiyle, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan topraklar, köy, ilçe ve illerin ortamalı olan topraklar, sahipsiz topraklar, göllerin kurutulması ve nehirlerin doldurulmasıyla meydana gelecek topraklar, devletçe ıslah edilecek topraklar ve nihayet kamulaştırılacak topraklar gelmektedir. İlk beş fasılda sayılan toprakların topraksız köylüyü topraklandırmaya yetmiyeceği ve kamulaştırmaya sıra geleceği aşikârdır. Fakat sıralama tasarının zihniyetini göstermesi bakımından öğreticidir. Bu gibi mahcup sıralamaları bırakarak, öncelikle özel mülkiyetin tavan sınırı aşandan fazlasının kamulaştırılarak topraksız köylüye dağıtılacağını kabul etmek gerekir. Hatırlarda olduğu gibi 1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda da aynı sıralama vardı ve bugüne kadar özel mülkiyete hâlâ sıra gelememiştir.

Kamulaştırmada da, dağıtıma uygun olarak, sıra Vâkıf toprakları, belediye toprakları, İmar ve İskân kanununa göre başka yere kaldırılacakların topraklarından sonra özel mülkiyete gelmektedir. Şüphesiz bu kamulaştırma yukarda söylendiği gibi Toprak Reformu Bölgesi olarak ilân edilip belirtilen yerlerde olacaktır. Böylelikle köklü bir toprak reformuna esas teşkil etmesi gereken büyük özel mülklerin kamulaştırılmasından büyük bir titizlikle kaçınılmıştır.

Kamulaştırılacak bu özel topraklara ise «Gerçek değerleri» ödenecektir. İlerde büyük anlaşmazlıklara yol açacak bu «gerçek değerler» nasıl ödenecektir? Eğer bizim bilmediğimiz başka bir fon yoksa, beş yıllık kalkınma plânında, toprak reformu için beş yılda yalnız 50 milyon liralık bir yatırım öngörülmüştür. Meşhur Kromit işi için 10 milyon lira bir kalemde ödenirken, memleketin kalkınmasında birinci derecede rol oynıyacak toprak reformu için yılda gene 10 milyon lira yeter görülmüştür. Bu da toprak reformuna hangi anlayışla bakıldığını gösteren yeni ve açık bir delildir.

Kalkınmanın temeli

Toprak Reformu Tasarısına hâkim olan anlayışı bu kısa yazı için de belirtmeye çalıştık. Görülüyor ki tasarı memlekette gerçek bir toprak reformuna esas olmaktan uzaktır; esasen böyle bir niyeti de yoktur. Tarımdaki mülkiyet düzenini yeni şartlara uydurmak ve büyük toprak mülkiyetini kamulaştırarak topraksız köylüyü gerçekten topraklandırmak amacını gütmemektedir.

Köklü bir toprak reformunun yapılabilmesi, memlekette işçi - köylü ittifakının gerçekleşmesi ve biribirinin haklarını karşılıklı ve arka düşünce gütmeden savunmaları şartına bağlıdır. Bu da mümkündür. Çünkü işçi ve köylülerin menfaatleri biribirlerine karşıt değildir, tersine biribirini tamamlamaktadır. Memleketin en geniş emekçi kütlelerini teşkil eden işçi ve köylülerin samimi dayanışmaları gerçek bir demokrasinin ve kalkınmanın temeli olacaktır.

"Gelişme için Birlik" ikinci yılını bitirdi. Fakat

Kennedy Lâtin Amerika'da iki cephede birden savaşıyor

İki yıl önce Başkan Kennedy tarafından «Asil gayeler» ve sınırsız imkânları ile şimdiye kadar eşi olmayan» bir anlaşma şeklinde ilân edilen «Gelişme için Birlik»; bugün Lâtin Amerikalılar tarafından acı bir tebessümle anılıyor.

Bırakın iki yılda olup bitenleri, son bir yıl içinde Güney Amerika'da olup bitenleri şöyle bir hatırlıyalım:

Arjantinde, bir yıl önce yapılan hür ve serbest seçimlerden hemen sonra bir askeri darbe oldu. İktidar seçimde kazananların değil, darbecilerin eline geçti.

Çok değil iki ay önce Guatamalada gene askeri bir darbe yapıldı. Sebep, merkez - sol adayı eski başkan Arevalo'nun seçime girme ve kazanma ihtimalinin oluşuydu.

Aynı senaryo geçen yıl Peruda oynanmıştı. İşte «Gelişme için Birlik» anlaşmasının son yıl içindeki üç meyvası: Üç yeni askeri diktatörlük. Anlaşmadan önce mevcut üç eski diktatörlük de, iyiye doğru hiç bir adım atmaksızın sapsağlam yerinde duruyor.

Bir tatlı hayal

Oysa Kennedy anlaşmadan tamamen başka sonuçlar bekliyordu: Lâtin Amerikanın diktatörlüklerden kurtulması, büyük toprak ağalığından büyük sermayelerden, her vesileyle rejime baskı yapan cuntalardan temizlenmesi; yirmi yıl içinde toprak reformu, işsizlik, okulsuzluk, evsizlik meselelerinin çözülmesi idi. Kennedy bu isteklerini şöyle belirtmişti: «Toprak reformu ve vergi reformu dahil bütün reformlar gerçekleşecek. Bu şekilde Güney Amerikada yaşıyan milyonlarca insan artan bir refah seviyesine ulaşacak. Bu bizim ihtilâ'imiz ve gerçekleştirmek istediğimiz hayalimiz olacak.»

.... Ve acı sonuçlar

Fakat, bunları gerçekleştirmek için karşılaşılan güçlükler muazzam oldu. Ve bu anlaşmaya yürekten bağlı olan bütün insanlar bu acı gerçeği itiraftan çekinmiyorlar. Yirmi Lâtin Amerika memleketinden hiç biri Kennedy'nin öngördüğü yıllık yüzde 2,5 kalkınma hızını gerçekleştiremedi Ve tamamen aksine, yedi memleket sefaletin batakhğına daha da hızlı batmak durumuna düştü; diğer beşi tam hareketsizlik ve durgunluk içinde kaldı; bazı gelişmeler gösteren geri kalanında gelişme şekli eskisinden farksızdı. Zenginler daha zengin fakirler daha fakir oluyordu.

Anlaşma için hazır tutulan yardım fonu (yirmi yıl için 20 milyar dolardı) milli hükûmetler tarafından hazırlanacak reform programlar için bekliyordu. Fakat, istikrarsız para politikası, hükûmetleri desteklemek maksadı ve ciddi olmayan projelerde kullanılmak için istendiğinden birinci yıla ayrılan yardımın büyük kısmı çekilemedi.

Kapitalizmin dramı

Bu istenmeyen ve beklenmeyen durum nasıl duracaktır? Anlaşmanın dramı Birleşik Amerika ve hattâ Lâtin Amerikadaki sorumlu kişilerin anlayışına göre fazlası ile ilerici bünyesinden geliyordu. Böyle bir programı uygulamak bu bakımdan mümkün olamazdı.

Bu dramı farkeden Washington hükûmeti işi pratikten ve mevcut gerçeklerden hareket ederek çözme yolunu seçti. Ve yirmi beş kadar iş adamından anlaşma programının uygulanmasını kolaylaştıracak bir rapor hazırlamalarını istedi. Bu sorumlulardan biri bütün Güney Amerikaya hâkim «United Fruit» Kumpanyasının rakibi olan W.R. Garce kumpanyasının sahiplerinden Peter Grace adında bir sermayedardı. Garce, tutup iki yardımcısı ile Parise geldi ve çok lüks bir otele kapanarak raporunu hazırladı. Meydana gelen eserin kısaca özeti şuydu: «Özel sermaye, devlet kredisinden daha etkili ve güçlüdür. Uzun vadeli ve hızlı gelişmek için özel sermaye esas olmalıdır.»

Oysa Başkan Kennedy, bu görüşün tamamen aksini söylemişti. Sendikalar kongresinde (A.F.L. - C.İ.O.) verdiği bir nutukta şöyle demişti: «Özel sermaye genel olarak madenleri, o da bazı memleketlerdeki madenleri seçmektedir». Bu açıklamasından sonra gerçekçi ve cesur bir görüşle şunları belirtmişti:

Verdiğinden fazlası

«1960 yılında yabancı memleketlere 1.700 milyon dolarlık yatırım yaptık ve yabancı memleketlerden 2.300 milyon dolar çektik. Ve bu 1.700 milyon doların 1.500 milyonu Batı Avrupaya yatırıldı ve oradan 1.000 milyon çekildi Buna karşılık, asıl büyük bir yatırım sıkıntısı çeken az gelişmiş memleketlere yaptığımız 200 milyon dolar yatırıma karşılık, onlardan 1.300 milyon dolar çektik.»

Kısaca; anlaşma gereğince Amerika Güney Amerika memleketlerine yılda bir milyar dolar yatırım yaptığında, özel sermaye aynı yerden buna yakın parayı çekmektedir. Bunun yanısıra iptidai madde fiyatlarında olan düşmeler bu memleketlerin muazzam kaybına sebep olmaktadır. Meselâ 1953 seviyesine bakarak bu memleketler 1.400 milyon dolar yıllık kayıba uğramaktadır.

Bu gerçeklere «Gelişme için Birlik» ten sonra Lâtin Amerikadaki özel sermaye kaçışını da eklemek gerekir. Kennedy'nin müşaviri Teodoro Mossoso'nun raporunda bu şöyle özetleniyor:

«Birleşik Amerika, hem sosyal reformları hem özel sermaye yatırımlarını aynı zamanda gerçekleştirip cesaret vereceğine inandı, Oysa iki hedefi birden gerçekleştirmek imkânsız oldu. Reformlar için sarfettiğimiz güç, solcu kuvvetlerin hareketini hızlandırdı ve bunun sonucu yerli sermaye kurtuluşu kaçmakta buldu. Bilindiği gibi özel sermaye kendi kârından başka hiç bir şey düşünmüyordu.»

Gerçekten de «Gelişme için Birlik» programının uygulanmasından bu yana Lâtin Amerika memleketlerinden 10 milyar dolarlık yerli sermaye İsviçre ve Birleşik Amerikaya kaçtı.

Halkın ağırlığı

Kısaca; hemen hemen bütün Lâtin Amerika Cumhuriyetlerinde «oligarşi» denen yerli hâkim sınıflar ve «Yankee» denen yabancı kumpanyalar Anlaşma tarafından gerçekleştirilmeğe çalışılan reformlara karşı güçlerini birleştirdiler. Reformların ve reformu savunanların tarafından olan Birleşik Amerika hükûmetinin siyasetini yürütenler; yerli «oligarşi» lerin desteğini alan, demiryolu, petrol, elektrik, maden ve meyva kumpanyaları tarafından düzenlenen gizli bir savaşla yenildiler.

18 ay önce Şiliyi ziyaret eden Stevenson, bir grup yöneticiye toprak reformunu uygulamak için neyi beklediklerini sorunca şu cevabı alıyor:

«Önce, Lâtinsundia'ların (büyük toprak ağaları) elinden topraklarını almamız gerekiyor.»

Setvenson ise bu muameleyi tamamlamaktan ne sakınca gördüklerini anlamadığını, belirtiyor. O zaman eski Başkan adayına durumu şöyle açıklıyorlar: «Toprak ağalarının elinden topraklarını almak için de Amerikan maden şirketlerini millileştirip onları memleketten uzaklaştırmak gerekir. Çünkü bizim toprak ağalarımız onlara dayanmaktadır» Stevenson bu cevaptan sonra konuyu değiştirmekten başka çıkar görmüyor.

Peruda üç yüz yıldır yerlerinden ayrılmıyan Yerus Yacans isimli kızıl derili kabileyi, bir Amerikan şirketi silâhlı adamlarla sürüp topraklarından atmıştı. Çünkü yerlilerin topraklarında şirketin işliyeceği zengin madenler bulunuyordu.

Bu örneklere bakarak şu soruyu sormak gerekiyor: peki anlaşmanın öngördüğü reformlar nasıl gerçekleşecek? Arjantinde Başkan Frandiz, Peroncu kuvvetlere dayanarak gerçekleştirmek istedi, Sonu malûm hem Başkanlıktan uzaklaştırıldı hem hapse atıldı. Peru'da: yedi milyon seçmenin oyunu alarak Başkanlığa seçilen Haya De la Torre, cuntacılar tarafından eçildiği yere getirilmedi. Böylelikle memleketin en kıymetli aydını toplama kampında çürütülmeğe atıldı Brezilya Başkanı Quadros ne oldu? Aynı sonuç. Oligarşinin destekleyicisi yerici askerler ayaklandı ve Washingtonda ki muhafazakârlarla birlikte Quadrosun memleketten sürüp çıkarılması temin edildi. Yerine geçen İkinci Başkan Goulard, daha başlangıçta bu çevreler tarafından - «gizli komünist ajanı» olarak damgalanmıştır Arevalo Guetamala için hayal edilen bir reformcu idi. Fakat başkanlığa adaylığını koyacağı haberi bile bir darbenin yapılmasına yetip arttı

Kennedy'nin iki cepheye karşı savşmak zorunda kaldığının bir gerçek olduğu açıktır. Güney Amerika'daki büyük dengesizliğe son vermek ve kıt'ayı bir komünizm tehlikesinden kurtarmak için; yerli sermayeden ve Amerikan sermayesinden yardım ve anlayış görememektedir. Reformların ve hatta demokratik bir sosyalizmin; Güney Amerikayı bekleyen çok daha sert ve şiddetli ihtilâllerden koruyacağını bir türlü anlatamamaktadır. Öte yandan sefalet ve açlığın, dünyanın hiç bir ülkesinde görülmemis şekilde Güney Amerikayı sardığı da bir gerçektir. Sefil ve aç kütlelerin her türlü şiddet hareketinin hizmetine girmesi şaşılacak bir sonuç olmasa gerektir.

Amerika Yüksek Hakimler Kurulunun bir üyesi ve Amerikadaki liberal görüşün temsilcisi olan hakim Douglas, kendi halkı için meseleyi şöyle koymaktadır:

«Kendi halkımızın ve yaptığımız yardımların sosyalist bir toplumun kurulmasına müsamaha etmesine kendimizi hazırlıyabilir miyiz? Bizim için Güney Amerikayı mutluluğa götürecek köklü reformlara yardım etmek mi? Yoksa komşu kıtamızda bir komünist tekelinin kurulmasına göz yummak mı doğrudur?»

Güney Amerika'daki genel durum
— Gelişme için Birlik anlaşmasına rağmen en parlak bir tabloi değil —

AFRİKA

Sömürgecilerin parçaladığı kıtayı Afrikalı devletler birleştirecekler

Habeşistanın Başkentinde toplanan bağımısız 30 Afrika devletinin başkanı sömürgeciliğin tamamen tasfiyesi için güç birliğine gidecek

İkinci Dünya Savaşından az önceydi İmparator Haile Selâsiye Cemiyeti Akvam'ın kürsüsünden memleketine yardım edilmesini, Faşist İtalya'nın istilâsının durdurulmasını istiyordu. Afrikalı devlet adamı; tanklarla, zehirli gazlarla modern bir ordunun, elinde ok ve mızraktan başka silâhı olmayan halkına nasıl saldırdığını anlatmak için çırpınıyordu. Pek çoğu Afrikanın bir parçasını sömürmekte olan devletlerin temsilcileri yarı uykulu gözlerle kürsüde çırpınan zavallı Afrikalıyı seyrediyordu. Bu beyazlar durumun değişmiyeceğine, Afrikanın her zaman böyle kendi aralarında bir av sahası gibi kullanılacağına inanıyorlardı.

Habeşistan İmparatoru yıllar ve yıllar sonra geçen Çarşamba günü gene kürsüye çıkmıştı. Karşısında Cemiyeti Akvamın Afrikayı sömüren temsilcileri değil, bağımsız Afrika devletlerini temsil eden devlet başkanları vardı. İşte bir ömür bile geçmemiş koca kıt'a bir kısmı hariç bağımsızlığına kavuşmuştu. Artık ne Habeş İmparatoru ne en küçük bağımsız bir Afrikalı Devlet hakkını aramak için, sadece boyazlara yer verilen ve Avrupa şehirlerinde toplanan konferanslarda hak aramaya gitmeyecekti. Adis Ababa, ya da bir başka Afrika şehri; artık Afrikalılara bütün Avrupa başkentlerinden daha yakın ve daha emindi.

30 Devlet Başkanını bir araya getiren bağımsız Afrika devletleri devlet başkanları toplantısı geçen hafta Habeşistan Başkenti Adis Ababa'da İmparator Haile Selâsiye'nin konuşmasiyle açıldı ve çalışmalarına başladı. Devlet Başkanlarından önce konferansa katılan Devletlerin Dışişleri Bakanları tarafından hazırlanan gündem Afrikaya tamamen yeni bir veçhe kazandıracak önemli maddeleri içine almıştı.

Bütün Afrika devletlerinin üzerinde en çok durdukları ve mutlakabir çözüm şeklinin bulunmasını istedikleri konu; Afrika Birliği meselesiydi. İkinci Dünya Savaşından sonra sayıları birdenbire kabaran genç Afrika devletleri; baskıyan yeni sömürgeciliğe karşı birleşme gereğini duyuyorlardı. Gerçi, gruplar halinde bir araya gelip güçlerini birleştirme işini gerçekleştirenler vardı. Fakat bu Afrika'nın bir başka şekilde bölünmesine ve zamanla gruplar arası anlaşmazlıklara yol açabilecekti. Daha şimdiden Afrikanın toplu menfaatleri yönünden bazı ayrılıklar başlamıştı. Bunun öncelikle ele alınması ve çözülmesi konusunda yapılan teklifler oldukça çeşitli. Doğrudan doğruya federal bir devlet kurulmasını isteyenlerden bir Afrika Devletleri teşkilâtı kurulmasını ve Afrika meselelerinin bu teşkilât aracı ile halledilmesini isteyenlere kadar çeşitli. Ortaya atılan bu tezlerin en akla yakın olanı ve devamlı gelişecek bir adım olabilmesi yönünden Afrika Devletleri Teşkilâtı tezi benimsenmekte.

Gerçek bir Afrika Birliği kuruluncaya kadar Afrika devletleri; iktisadî, sosyal, eğitim ve öğretim alanlarında sıkı bir işbirliği kurulmasını topluca istemektedir. Ve hattâ toplu savunma konusunun da ele alınması, yapılacak yabancı tail dahalelerine birlikte karşı konması da istenmektedir. Müşterek savunma olarak ele alınan bu konu, kardeş devletler arasında düşmanca davranışlara karşı da bir inzibat kuvvetini teşkil etmesi yönünden önemli sayılmaktadır.

Şüphesiz irili ufaklı bütün konferans ve toplantılarda Afrikalıları çok yakından ilgilendiren mesele: sömürgeciliğin her zaman ve her şekliyle kaldırılması meselesi, Adis Ababa zirve konferansında da önemli konularından biri olacaktır. Afrikalılar yüz yıllar boyunca kendilerini sömürenlerin ne maske altında olursa olsun geriye gelmemelerini istemektedir. Yeni sömürgeciliğin kendilerine hazırladıkları yeni «Incik - boncuk» ların neler olabileceği ve bunlara karşı nelerini alıp götüreceğini tayin etmeğe çalışmaktadır.

Kıt'a üzerinde ayrıca klâsik sömürgeciliğin en vahşicesini sürdürmekte ısrar edenler de vardır. Bunların başında Angola ve Mozambik'i elinde tutan Portekiz sömürgeciliği geliyor. Portekiz ve klâsik sömürgecilerin son kalıntılarına karşı, özellikle Cezayirin tutumu sert ve gerçekçidir. Bin Bellanın başkanlığında gelen Cezayir heyeti, Afrikalıların Angolalı ve Mozambikli milliyetçilere topluca ve doğrudan doğruya silâh ve savaş araçları yardımı yapılmasını istemektedir. Gine Başkanı Seku Toure bu teklifi daha da ileri götürerek bağımsız memleketlerin bütçelerinin yüzde birini, kurtuluş savaşı yapan kardeşlerine verilmek üzere bir fonda toplamalarını teklif etmektedir. Ayrıca bu bölgelere taşınacak silâh ve diğer yardımın geçişine bütün Afrikalı devletlerin yol vermeleri istenmektedir. Bu tedbirler yerine getirildiği takdirde, kurtuluş hareketlerinin daha da hızlanıp, klâsik sömürgeciliğe son vermesi ay meselesi olacaktır.

Afrikalılar ayrıca Afrikada ırk ayrımına son verilmesini istemekte ve bunun için etkili kararlar almaktadırlar. Özellikle Güney Afrika Birliğinde uygulanan ırk ayrılığı konferansa katılan devletler tarafından ele alınacaktır.

Afrikalı devlet başkanlarının bütün dünyanın derdi bir meseleyi de ele alacakları tabiidir. Bu mesele kendi kıtalarını nükleer bir savaşın dışında bırakmak, daha doğrusu tam bir silâhsızlanmanın gerçekleşmesini temine çalışmaktır. Yılda 120 milyar doların muhtemel bir savaş için harcanması en çok Afrikanın geri kalmış memleketlerine zarar vermektedir. Kendilerine gelecek bir yardım şeklinde gördükleri bu paranın böylesine israf edilmesine engel olmak için ellerinden geleni yapacaklardır.

Modiba Keita
Afrikayı birleştireceklerden

Habeşistan İmparatoru Haile Selasiye

NATO

Nükleer kuvvette bazı değişiklik

Son NATO Bakanlar Konseyi «Çok milletli bir NATO nükleer vurucu kuvveti» üzerinde anlaşmaya vardı!

NATO camiası içinde ayrı ayrı milletlerin, daha doğrusu başta Amerika ve İngiltere ve Fransanın sahip oldukları nükleer gücü beirleştirmek ve çok milletli bir NATO nükleer vurucu kuvvet yaratmak görüşü son ki yılın önemli konularından biri olarak devam edip geliyordu

İkinci dünya savaşının sonunda patlayan atom bombası muhtemel üçüncüsünün en güçlü silahı olarak ortaya çıkmıştı. Sovyetlerin ilk atom bombası patlattığı 1950 yılına kadar Batının yani Amerikanın tekelinde bulunan bu silah gittikçe başka memleketler tarafından da bulunup kullanılır duruma getirilmesi şeklinde gelişti. Bu gelişme bütün insanlığı her gün biraz daha felâkete yaklaştırıyordu. Bir yandan güçlülük tekelini başka memleketlere kaptırmamak bir yandan da insanlığın imhası demek olan bu silâhın yayılmasını önlemek için; gerek Amerika ve gerek Sovyetler ellerinde bulundurdukları sırrı kendi dostlarına bile vermemek eğiliminden şaşmamışlardı. Fakat, bütün gayretlere rağmen atomun parçalanması neticede bir fizik ilmi olduğuna göre, gelişmiş memleketlerde yapılan çalışmalar; sırası ile İngiltere ve Fransanın da sırra sahip olmasını sağlamıştı.

İnsanlığın felâketi ilgili bu silâhı siyaset ve ilim adamları yasaklamak çalışmalarını ihmal etmezken; görevleri böyle bir silâhı en müessir şekilde kullanmak olan askerler de en mükemmel nükleer stratejiyi bulmak çalışmalarına devam ediyorlardı.

Sadece atomu parçalamakla bitmeyen ve bir silah olarak kullanılması için pek çok büyük imkânların devamlı bu işe hasredilmesi gereken nükleer silâh ancak Amerika ve Sovyetlerin altından kalkabileceği ağırlıktaydı.

Amerika, müttefikleriinin de bu silâha sahip oldukların göz önünde bulundurarak artık bu tekelin kaldırılmasını ve bir camiaya verilmesinin gerektiğini düşünerek yeni bir teklifle ortaya çıktı «Çok milletli bir NATO nükleer vurucu kuvvet» adını alan bu proje geçen hafta Kanada'nın başkent'inde yapılan yıllık mutad İlkbahar Bakanlar Konseyinde bir karara bağlandı. Amerika ve İngilterenin müştereken yürüttükleri bir planla NATO'lu müttefiklerin kabul ettikleri «Çok milletli bir NATO nükleer vurucu kuvvet»in yaratılmasına en fazla muhalefet eden hiç şüphesiz bağımsız bir nükleer güç olmakta ısrar eden Fransa oldu. Bu bakımdan varılan yeni durumu tam ve noksansız bir durum olarak kabul etmemek gerekecek.

Zaten batılı çevreler bunu nükleer silahların yeniden teşkilatlandırılması şeklinde yorumlamayıp; eskisinden tamamen başka ve yepyeni bir durumun yaratılmadığını belirtmekteler. Amerika'lı komutanların kontrolü altında bulunacak olan bu yeni şekil gerçekten de böyle. Esasen NATO camiası içinde bulunan herhangi bir memleket nükleer silahlarla olsun taarruza uğradığında bütün NATO üyeleri ne saldırmış kabul edilip karşılık göreceği göz önünde bulundurulursa Ottawa da ilân edilen yenilik büyük olmasa gerektir.

Ottawa toplantısının asıl üzerinde durulması gereken nokta dünya durumu ve özellikle iki blok arasında nükleer anlaşma konusunda iyimserlik havasının bulunmamasıdır. Son yapılan konuşmalarda Sovyetlerin meselelerin çözümünde geyret göstermediğinden şikâyet edilmesi ve bu hususta Amerika ve İngiltere ve sırasıyla diğer memleket temsilcilerinin ayni yönde konuşması endişe vericidir. Önemli olan insanlığın bir nükleer savaşla mahvedilmemesi olduğuna göre; iki blokun anlaşmaları güçleştiği devrelerde insanlığın endişe içinde yaşıyacağı tabiidir.

NATOnun yayınladığı son bildiride «Sovyetlere teessüf» şeklinde formüllenen bu kötümser hava, soğuk harbin buzlarını daha da kalınlaştırdığının bir delilidir. Oysa sıcağı olsun, soğuğu olsun bugünkü dünyada savaş istenecek bir şey değildir.

Sancar ve Erkin NATO toplantısına giderken

AMERİKA

Amerikada ırk ayrılığına son verilmesi için Zenciler iki aydır direniyor

Zenci Liderleri kütlelere ve dünyaya bir ihtilâl içinde yaşadıklarını ilân etmekten çekinmiyorlar

Nisan başında Amerikanın güney eyaletlerinden Albamanın Birmingham şehrinde başlayan gösterilerin; geçen yıllar Güney şehirlerinde olâgelen zenci - beyaz çatışmasından başka bir şekil aldığı artık iyiden iyiye anlaşıldı. Irk ayrımının çilesini iki yüz yıldır çekmekte olan Amerikalı zencilerin zaman zaman başvurdukları küçük isyanlar, gelişe gelişe düzenli ve devamlı bir mücadele kavramına girdi. Beyazlarla eşit haklara kavuşuncaya kadar bunun devam edeceği anlaşılıyor. Aralıksız devam eden gösteriler geçen hafta sadece devam etmekle kalmayıp öteki ırkçı eyaletlere de atladı. Alabama'dan başka, New Jersey ve Kuzey ve Carolina'da gösteriler yapıldı. Ve gene yüzlerce zenci tevkif edildi. New Jerseydeki bir toplantıda konuşan zenci liderlerden Clayton Powell, kendisini dinleyen binlerce renkdaşına: «Biz bir siyah ihtilâlin içinde bulunuyoruz. Evet, artık bir ihtilâlin içinde yaşadığımızdan kimsenin şüphesi olmasın. Artık bütün zenciler savaşmak zorundadır. Ben de bir savaşçıyım ve bununla övünüyorum» dedi. Bu söz, çok değil 5-6 yıl önce söylense, zavallı liderin cesedini bir nehirden çıkarmak, yanmış bir otomobilin içinde ya da ensesine bir kurşun sıkılmış olarak yatağının içinde bulmak için fazla beklemek gerekmezdi. Fakat artık böyle yüzlerce, binlerce ırkdaşını kaybetmiş olan zenciler, kendilerine yapılana boyun bükmüyor. Karşılığını veriyor. Zencilerin pasif mukavemete terkedip aktif bir davranışa geçmesi; ötedenberi toplumun ve kanunların himayesine güvenerek azan ırkçı faşistleri bir hayli çekingen hale getirdi.

Yılgınlık artık zencilerde değil. «Geçen hafta Kuzey Carolina'nın bir şehrinde hapishaneleri doldurduktan sonra hastaneleri de dolduran zenciler gösterilerinden vazgeçmediler. Federal hükûmet ve bilhassa Başkan Kennedy, Amerikanın bu yüz karasına bir an önce son vermek için zencilerin savaşına yardımcı olmağa çalışıyor kanunlar zenciler lehine değiştiriliyor. Fakat bütün bunların işler hale gelmesi, bir zencinin de bir beyaz kadar hakka sahip olabilmesi için mücadelenin daha uzun yıllar devam etmesi, zencilerin daha teşkilâtlı bir şekilde savaşlarını yürütmeleri gerekecek. Her şeye rağmen zencilerin mücadele tarihinde 1963 yılının Nisan ayı büyük bir yer alacaktır.

ORTA – DOĞU

Suriye ve Irak'ta Baas terörü arttı

Duruma hakim olan Baascılar iktidarlarını tam bir baskı rejimi üzerine kurmağa çalışıyor.

Suriye ve Iraktan gelen son haberler; bu iki talihsiz komşumuzda halka yapılan baskı ve terörün, yıkılan iktidarlara rahmet okutacak bir dereceye vardığı merkezindedir. Demokrasi dışı ve kanlı bir ayaklanma ile olan bütün gelişlerin tabii sancıları bu iki memlekette bütün şiddetiyle devam etmektedir.

Bilindigi gibi geçen hafta Suriyede iktidar bütünü ile Baasçı asker ve sivil yöneticilerin eline geçmiştir. Hükûmetin başı Salâh Bitar, bir önceki rejimi yıkmak için birleştiği Nâsırcı subay ve siyasetçileri gerek hükûmetten ve gerekse ordunun kumanda mevkileriden uzaklaştırmış ya da uzaklaşmak zorunda bırakmıştır. Hattâ Nâsırcı bilinen subayları sadece mevkilerinden uzaklaştırmayı yeter bulmamış, ordudan ihraç yoluna gitmiştir.

Bir yandan birlik ve beraberlikten bahsederken öte yandan Nâsırcı bilinenlere karşı Salâh Bitarın bu tutumu Kahirede büyük tepkilerle karşılanmakta. Kahire, 15 Nisanda kabul edilen Birlik prensiplerinin Suriyeli Baasçılar tarafından çiğnendiğini ve birliğin bu şartlar altında imkânsızlaştığı kanısında. Nâsır, Suriyede olup bitenlere karşı henüz etkili bir harekete geçmemiştir. Bu zamanı iktidarın tamamını kontrol altına almak isteyen Baasçılar kullanmaktadır. Kısa zamanda karşı kuvvetleri etkisiz bir duruma sokmak zorunda olan Salâh Bitar hükûmeti ise; rakiplerine karşı şiddet hareketine başvurmuştur. Fakat, kontrol dışında kalan bazı halk tabakaları, üniversiteliler ve işçilerden Nâsır tutanlar, harekete geçmek için Kahireden işaret beklemektedir. Nâsır, Baasçılarla uzlaşma ümidinin kalmadığını kabul edip karşı davranışa geçme işareti verdiği zaman; bu kütleler geçen haftalardan daha kanlı sokak çatışmalarına girişmeğe hazır beklemektedir.

Başbakan Salâh Bitar, imzalanan 15 Nisan protokoluna uygun davranıyormuş gibi görünüp; aynı tutumu izleyen Şam'la güçbirliğini arttırmak ve Nâsır'a karşı Amerikanın desteğini kazanmağa çalışmaktadır. Felsefeleri bir kısım aydının, ordunun yönetici kadrosu ile birleşip kendi anlamlarında bir garip sosyalizm kurmak peşinde koşmak olan Baasçılar; bir baskı ve dikta rejimi kurmak yolunda büyük adımlar atmış bulunuyor.

IRAK'TA

Irak'ta durum karakteri ve yönü bakımından Suriyedekinden farklı değildir Fazla olarak Nâsırcılardan başka Kürtler ve diğer Bağımsız halkçı unsurlarla mücadele etmek zorundadır.

Bilindiği gibi Irak'ta iktidar daha büyük bir şiddet hareketi ile ele geçirilmiştir. Ölenlerin sayısını kimse kesin olarak bilmemekte. Binlerce kişinin ölmüş olmasında birleşilmekte cinayet ve idamları kütleler halinde tevkifler izlemekte. Güvenilir kaynakların yaptıkları tahminlere göre Irakta iktidarın değişmesinden bu yana geçen üç ay içinde tevkif edilenlerin sayısı 14 bini aşmaktadır.

Bağdat ve Irakın diğer büyük şehirlerinde Kasım'ın sonlarını andırır bir baskı ve gerginlik havası esmektedir. Gözü kapalı bir iktidar ve intikam hırsı ile başa geçenler, yaptıkları vahşet karşısında büyük bir korku ve dehşete kapılmış bulunmaktadır. Bu durumda kendi selâmetlerinden başka bir şey düşünmedikleri muhakkak olan bu diktacı azınlık, Irak'ı kendi çıkarları istikametinde her maceraya sürükleyebilir. Hem Suriyede hem Irakta iktidarı ellerinde bulunduran Baasçıların bu memleketlerdeki sömürgeci menfaatlerine ve onların yerli temsilcilerine hizmet ettikleri ve edecekleri açıktır.

KÜRTLER

Nâsırcıların nüfuz ve baskısından kurtarmağa ve memlekete hâkim olmağa çalışan Irak'lı Baasçılar; halka verdikleri sözleri bir yana ittikleri gibi, Kürtlerle yaptıkları görüşmeleri kesmekte de bir sakınca görmemişlerdir. Hattâ ilk elde salıverilmesi kararlaştırılan 3.500 Kürt hâlâ hapishanelerde tutulmaktadır. Bağdat'ın bu tutumu karşısında, Kahireye bir çıkış yolu bulmak için giden Talabani Başkanlığındaki Kürt heyeti Nâsırdan da beklenilen ilgiyi görmemiştir. Kahireden eli boş döndüğü söylenen Talabani, Barzaninin sabrını devam ettirecek bir şeyler söyliyemiyecektir.

Suriye, Irak ve Kürtler yönünden durum kısaca özetlenirse; durum en ufak istikrar alâmeti göstermemektedir. Suriyede iktidar bir bütünlük ve güçlülük gösterse bile; bir yandan Nâsır'ın nüfuzu ve bir yandan da halka dayanmamak yüzünden içmelsiz ve zayıftır. Irak'taki iktidar için de farklı değil, üstelik Kürtlerle bir çatışmanın başlaması bakımından daha ciddidir. Barzaninin ise değişen durumları yakından izleyip, kendisi için en elverişli bir zamanı seçerek harekete geçeceği muhakkaktır.

Son durum

Son gelen haberler İngiltere'nin Irakla beklenmiyen yakın ilgiler kurmağa başladığını gösteriyor. İngiliz sömürgeciliği edebiyatı ile bir çok kusurlarını örten dikta idaresinin bu dönüşü dikkat çekicidir. İngiltere Irak'a başta av uçakları olmak üzere çeşitli silâhların sevkiyatına yakında başlıyacaktır. Arif'in Irak hava kuvvetlerinde artık Mig avcı uçaklarının kullanmıyacağını söylemesi dikkatleri çekmektedir. Irak'taki silâh tekelini eline almış bulunan Sovyetlerin yerine İngilizlerin geçtiği görülmektedir.

Nükleer denemeler yasağı

Başbakan Mac Millan, Cenevre Müzakerelerini akâmetten kurtarmak için Sovyetler Birliği'ne yeni bir kontrol formülü üzerinde müzakereleri sıklaştırmak hakkında müşterek bir mektupla bazı teklifler yapmışlardı. Bu mektuba Sovyet Hükûmetinin verdiği cevap Vaşington ve Londra'ya gelmiş bulunmaktadır.

Vaşington'daki ilk tepki şöyledir: «Hruşçov, nükleer denemelerin yasaklanması konusunda bir anlaşmaya varılabileceğine dair ufak da olsa Başkan Kennedy'ye bir ümit vermiştir.»

Bu iyi bir haberdi. Hatta bu haberin devamında «Amerikan idârecilerinin — bu konudaki karamsarlıklarına rağmen — bu ümit ışığını söndürecek bir hareketten kaçınmak kararında oldukları» da kaydediliyordu. Bu ay sonunda Nevada'da yapılması kararlaştırılan küçük takatte üç denemenin iptalinin de bu karar cümlesinden olduğu ilâve ediliyordu. Yetkili Amerikan şahsiyetleri Sovyet Başbakanının cevabını açıklamamakla beraber Bay Hruşçov'un İngiliz — Amerikan tekliflerine pek ilgi göstermemekle beraber bunları açıkça reddetmediğini belirtiyorlar ve Hruşçov'un mektubunda «Komünist Partisi Merkez Komitesi»nin haziranda yapacağı toplantıdan evvel Rusya'nın bu konuda kat'i bir tutum takınamayacağını ihsas ettiğini» ileri sürüyorlardı.

Aynı zamanda Mr. Mac Millan'a gönderilmiş olan bu cevabın açıklanmamasına sebep, Sovyetlerin nükleer denemelerin yasaklanması konusundaki müzakerelerin devamının, en az altı hafta için lüzumsuz bulduklarını bildirmelerini İngiliz halkına duyurmamak arzusudur. Çünkü o zaman Cenevre müzakerelerini bu kadar müddet kesmek gerekecekti. Halbuki İngiliz Başbakanı, İngiltere'de nükleer silâh aleyhtarlarının yarattıkları müşkül durum karşısında Cenevre müzakerelerinin, gelişme kaydedilsin veya edilmesin behemehal devamını istemektedir.

Moskova'dan gelen haberlerde ise Başbakan Hruşçov'un «Başkan Kennedy ile Mac Millan'a gönderdiği cevaplarda da tasrih etmeleri yasaklama konusunda Sovyetler Birliğinin yeter derecede tavizlerde bulunduğunu söylediği» belirtilmektedir. Hruşçov bu görüşünü Başkan Kennedy ile Başbakan Mac Millan'a gönderdiği cevaplarda da tasrih edilmiştir.

Şimdi mesele şudur: Batılılar yerinde milletlerarası bir teftiş üzerinde ısrar ediyor ve bu teftiş sayısının tahdidini kabul etmiyorlar. Sovyetler Birliği ise, yerinde teftiş sayısının yılda üç defadan fazla olmasını kat'iyen kabul etmiyor. Cenevre müzakerelerini çıkmaza sürükleyen nokta budur.

Cenevre Konferansındaki sekiz tarafsız memleket mensupları ile Sovyet Başbakanının, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ile İngiltere Başbakanına verdiği cevabın «Söylendiği kadar olumsuz bir cevap sayılamayacağı» düşüncesindedirler. Demek ki Cenevre'de Sovyet cevabının «Olumsuz» olduğunu ileri süren bazı söylentiler dolaşmıştır. Cenevredeki tarafsız temsilciler, İsveç delegesinin teklifi üzerine bir toplantı yaparak Sovyet cevabını incelemişler ve bu cevapta «Üzerinde durulması gerekli olumlu noktalar bulunduğu» neticesine varmışlardır. Tarafsız çevreler, Hruşçov'un cevabından sonra Birleşik Amerika'nın Nevada çölünde yapmayı tasarladığı üç denemeden vaz geçmesine de dikkati çekmektedirler.

Londra'da yetkili bir İngiliz kaynağından bildirildiğine göre Hruşçov'un Kennedy ile Mac Millan'ın ortak teşebbüslerine verdiği cevapta «Anlaşma yolunda yapıcı unsurlar bulunmaktadır» Bizce işin doğru tarafı şudur: Nükleer denemeler yasağı silâhsızlanma dâvâsının kilit noktasıdır. Bu kilit açılmadıkça silâhsızlanma görüşmeleri boş lâflar olarak kalmaya mahkûmdur. Dünyanın bugünkü gidişi barışa doğrudur. Zaten başka türlü olmasına da imkân yoktur. Barış sağlayacak unsurların başında silâhsızlanma geliyor. O da nükleer denemeler yasağına bağlı bulunuyor. O halde mantık nükleer denemeler yasağının gerçekleşmesini emrediyor demektir. İnsanlık, ebediyen mantıksızlık içinde kalacak değil ya!..

Ali İhsan BARLAS

Kapitalist ekonominin tenkidi

Kapitalist ekonomi üzerinde tartışma, plânlı kalkınma Anayasamızda yer aldıktan sonra geniş bir şekilde yapılıyor. Fakat bu, henüz dergi ve gazetelerdeki makalelerin ötesine geçemedi. Kapitalizmin tenkidi, plânlı bir kalkınma ve kapitalist olmayan yol hakkında çıkan ilk kitap «Kapitalist Ekonomiin Tenkidi» oldu. Tavsiye edebileceğimiz bu kitabı okuyucularımıza tanıtmak istedik.

SOSYAL YAYINLAR, ekonomi politik meseleleriyle ilgilenen ilerici aydınlarımıza hiç de yabancı olmıyan bir eserin, Jean Baby'nin «Ekonomi Politiğin Temel Prensipleri» eserinin tercümesini yayınlamış bulunuyor. Türkçe tercümenin adı «KAPİTALİST EKONOMİNİN TENKİDİ» dir.

Bilindiği gibi ekonomi politik, sosyal istihsal prosesüsü içindeki insanların birbiriyle olan münasebetlerini yani istihsal münasebetlerini gelişmeleri içinde inceliyen ilimdir. Ekonomi politik, insan topluluğunda maddî servetlerin istihsal ve tevziini muhtelif gelişme konaklarında idare eden kanunları gösterir

İstihsalin, istihsal münasebetlerinin gelişmesini sağlıyan dinamik unsur istihsal kuvvetleridir. (İstihsal âletleri, insanlar ve insanların istihsal tecrübesi), istihsal kuvvetlerinin belli—başlı her gelişme safhasına, belli bir istihsal münasebetleri şekli tekabül eder

Buradan anlaşılacağı gibi ekonomi politik, özü itibariyle tarihi bir ilimdir. Ekonomi politik, belli bir istihsal tarzını oluşu ve yokoluşu içinde inceler, bu istihsal tarzına ait kanunlara ezelî ve ebedî bir hüviyet tanımaktan kaçınır. Kapitalist istihsal tarzına has kanunları değişmez her zaman için geçer sayan vülger ekonomi politikle ilmi ekonomi politik arasında böyle bir temelli fark vardır.

Bu sebeple, ilmi ekonomi politiğin anlatılışına ekonomik gelişme tarihini anarak başlamak bir zarurettir.

Jean Baby de öyle yapıyor. Kitabın birinci kısmında insan topluluğunun kapitalist safhaya gelinceye kadar tarih boyunca belli—başlı ne gibi ekonomik sistemler, istihsal münasebetleri içinden geçtiği hatırlatılıyor. Kapitalizme gelinceye kadar geçen belli—başlı istihsal münasebetleri tipleri: İptidaî komüna, kölelik ve derebeyliktir.

Jean Baby bundan sonra, feodal cemiyetin bağrında burjuva sınıfının ve kapitalist istihsal tarzının nasıl yavaş yavaş şekillendiğini; ortaçağda önceleri dumura uğrıyan ticaretin açılmasının, büyük keşiflerin, Lonca sınırlarını aşan bir takım endüstrilerin (yünlü dokumacılık, lüks eşya zanaatları, harp zanaatları v.s.) meydana çıkışının v.s. kapitalizmi nasıl hazırladığını anlatıyor ve bu konuda en önemli rolü oynıyan «ilk birikiş» hâdisesini izah ediyor.

Kapitalizm hakkında basınımızda çıkan tenkit yazılarında sık sık sözü geçen «ilk birikiş» hâdisesi üzerine Baby şunları söylüyor:

«Paranın, kelimenin ilmî mânasıyla, sermaye olarak vazife görebilmesi için, her şeyden önce, iki ayrı kategoriden emtia sahibinin karşı karşıya gelmesi icap eder:

Bir yanda istihsal aletlerine ve iş kuvveti.... satın almayı mümkün kılan paraya sahip olanlar.

Öbür yanda bütün servetleri kendi iş kuvvetleri olan, ve buna serbestçe tasarruf edebilen işçiler. Bu iş kuvveti sahiplerinin iki şekilde hür olmaları gerekir. Bunlar: 1. ne köle ne de serf olmamalı, yani hukukî bakımdan hür olmalıdırlar, aksi halde kendi kuvvetlerine tasarruf edemezler; 2. kendilerine ekonomik bağımsızlık sağlıyabilecek herhangi istihsal âletine sahip bulunmamalıdırlar.

İlk birikiş diye, müstahsillerin ve hususiyle çiftçilerin ellerinden istihsal âletlerinin alınmasına imkân vermiş olan usullerin tümüne denir. Bu usullerin adaletle ilgili bir yanı yoktur; bu, her şeyden zalimce bir soygundur.»

Kapitalizmin klâsik ülkesi olan İngilterede ilk birikiş'in nasıl sağlandığını Baby kitabında kısaca anlatıyor,

Fakat, ilk birikiş «bağımsız müstahsilleri cebren proleterleştiren.. mülksüzleştirme tedbirleri»nden ibaret değildir.

«İstihsalden ve mübadelelerden doğan kârlardan gayri kapitalist faaliyetin gelişmesine yarıyacak bir takım servetlerin hususî şahısların elinde birikmesi neticesine varan her tedbir ilk birikiş hâdiseleri çerçevesi içine girer.»

İlk birikiş olup bitmiş bir hâdise değil süren bir hâdisedir. Zorla kapitalist yolda gelişmeye itelenen, mutlaka bir kuvvetli burjuva sınıfı yaratılmasına çalışan cemiyetimizde de ilk birikiş hâdiseleri görülmektedir. Meselâ, halktan vergi olarak toplanan paraların devlet kanalıyle türlü şekillerde özel teşebbüs erbabına aktarılması gibi.. Bununla beraber, Türk burjuvazisinin, klâsik ilk birikiş imkânlarından mahrum olduğu ve üstelik çok güçlü yabancı kapitalizmlerin rekabeti ve tesiri altında bulunduğu da unutulmamalıdır.

Sermayenin karşılıksız sulü olduğu gerçeğini, sermayenin tekrar—istihsali hâdisesinde de açıkça görürüz (İkinci kısım, bölüm V)

Kitabın birinci kısmının son iki bölümü, XVI ıncı yüzyıl ortalarından sanayi inkılâbının, maşinizm ve büyük endüstrinin başlangıcına kadar kapitalist istihsalin yüksek şeklini teşkil etmiş olan Manüfaktür istihsali ile Maşinizme ayrılmıştır. Maşinizm ve büyük endüstri bölümünde, makinanın istihsale sokulmasının sosyal neticeleri ve işçiler üzerindeki tesirleri oldukça etraflı bir şekilde inceleniyor.

J. Baby, kitabın ikinci kısmında kapitalist istihsal tarzına kumanda eden kanunları ele alıyor. Bu kısımda da, klâsik inceleme sırasına uyularak, kapitalist istihsal tarzının en vasıtasızca verilmiş, en gereçek ünitesi olan metaın tahlilinden işe başlamaktadır. Meta, bir alış verişe, bir mübadeleye konu olan bir mahsuldür. Fakat, istihsal edilen bir nesnenin başka nesnelerle mübadele edilebilmesi için arada kıyas imkânı sağlıyacak bir hassaya, değer'e sahip olması gerekir. Bu suretle, metaın tahlilinden, kapitalist cemiyette istihsal ve mübadelelerin tümüne kumanda eden değer kanununa varılıyor.

Mübadele, değeri meydana çıkardığı gibi, bütün değerleri kendisinde aksettirebilecek, bütün değerlere ayna vazifesi görecek bir metaın, yani paranın ortaya çıkmasını da sağlar. Para bahsini Jean Baby şu sözlerle bağlıyor:

«... mübadeleyi yaratan para değil, para doğuran mübadeledir.. Para meselesinin halledilmesi isteniyorsa, her şeyden önce mübadelelerin hangi şartlar altında yapıldığını incelemek gerekir. O zaman mübadelenin istihsal şartlarına tâbi olduğu derhâl görülür.

Şu halde, mübadeleleri düzenli bir şekle sokmak ve parayı istikrara kavuşturmak için istihsal şartlarını değiştirmek lâzımdır.»

Bu ikinci kısmın en önemli bölümü herhalde bütün kapitalist ekonominin köşe taşı mesabesinde olan Artık—değer'i ele alan bölümdür. Kapitalist cemiyette servet artışı nasıl meydana geliyor. Sermaye nasıl olup da durmadan büyüyor, bu artışı nereden geliyor? Başka bir deyişle kapitalist sömürüşün mekanizması nedir? Artık—değer bölümünde bu soruların cevaplarını buluyoruz. Değer artışını, kapitalist cemiyetin servet ve sâmanını meydana getiren müstahsil emektir. Cemiyetin hakiki yaratıcıları emekçilerdir Emekçinin tem malı olan iş kuvvetinin, istihsal prosesüsünde, kendi değeri üstünde yarattığı ve ücretle karşılığı bulunmayıp bedava olarak kapitaliste kalan munzam değerdir ki, kapitalistler sınıfının durmadan zenginleşmesini, sermayenin durmadan büyümesini sağlar.

Artık—değer bahsinde öğrenilenler ücretin mahiyetini de açıklamak imkânını verir. Pek yaygın bir tarife göre, ücret işin fiatıdır. Bu tarifin yanlışlığını daha başlangıçta belirtiyor. J. Baby.. Ücret işin fiatı değil, iş kuvveti'nin fiatıdır. Ücret bahsinde, çeşitli ücret şekillerinin (zamana göre ücret, parça başına ücret, v.s.) izahını okuyoruz.

Sermayenin iş kuvveti mahsulü artık—değerden çıkışı, birikişi, kapitalist birikişin genel kanunu (sefaletin ve servetin karşı kutuplarda toplanması), kapitalist istihsal tarzı içinde kullanılan ve cemiyetin asıl yaşatıcıları olan müstahsillerin tümü (sanayi ve ziraat işçileri, köylüler, zanaatkârlar, kafa emekçileri) tarafından yaratılan artık—değer'in, en büyük kısmı itibariyle, endüstriel kâr, ticarî kâr, faiz, banka kârı, arazi rantı şekilleri altında, pek dar bir imtiyazlı çevre için de nasıl paylaşıldığı: bu paylaşma ile ilgili olarak, burjuva ve toprak sahipleri sınıflarının birleşm ve çatışma sebepleri v.s. kitabın ikinci kısmını meydana getiren belli—başlı konulardır.

Nihayet, son iki bölümde, kapitalizmin şifa bulmaz derdi olan buhranlar ile onun XX inci yüzyıl başlarında girmiş olduğu yeni ve son safha, yani emperyalizm safhası, klâsik serbest rekâbetçiliğin kısmî inkârı demek olan monopolcülük safhası incelenmektedir.

Emperyalizm ile ilgili olarak J. Baby, başka hususlar arasında, işçi sınıfının bir kısmının, burjuva sınıfı tarafından elde edilmesi olayı üzerinde duruyor.

Bu nokta cemiyetimiz için şu bakımdan önemlidir ki, kapitalden yana en zengin emperyalist ülkeler, bugün yalnız kendi işçi sınıflarının bir kısmını elde etmekle kalmıyor, sendikalar yoluyla yaptıkları bazı yardımlarla, geri kalmış ülkelerin işçi sınıflarını da kendileri ve o ülkelerin sömürücü sınıfları için uygun bir yola sokmağa çalışıyorlar.

Plehanov'un büyük Alman düşünürü Hegel için dediği gibi, gerçekten öğrenmek istiyen herkesin J Banby'nin kitabından çok şeyler öğrenebileceğini söyliyebiliriz.

SOSYAL YAYINLAR No: 6

Günümüzün en önemli kitabı

KAPİTALİST EKONOMİNİN TENKİDİ

Yazan: Jean Baby

Bütün aydınların, İşçilerin Sendikacıların, Öğrencilerin her zaman baş vuracakları temel kitap

ÇIKTI

Fiatı: 750 Kuruş
P. K. 716 İSTANBUL

HALİT REFİĞ

Cemal AKIN

Rejisör Halit Refiğ yeni açılan çığırda ödevini yapacaktır.

Bugün film piyasasını elinde tutan çıkarcı bir zümre, yurt gerçeklerini yansıtan eserlere karşı bir baskı kampanyasına girdi. İyi filmlere sinema kapılarının neden kapatıldığı açıktır. Bu durumda ilerici rejisörlerebir dayanışma örneği vermek düşüyor.

Halit Refiğ 1934 yılında İzmirde doğdu. Şişli Terakki Lisesini bitirdikten sonra Robert Kollejin Mühendislik bölümünde okudu ve dört ay süre ile İngilterede sinema öğrenimi yaptı. İlk film çalışmasına Korede yedek subay olarak görevli iken 8 mm lik kısa bir savaş filmi ile başladı. Yurda dönünce 1950 yılının başlarında Akis'e sinema yazarı oldu. Bu konuda kendisi şöyle demektedir: «Akis'e yazdığım o çok kötü sinema yazıları ile Nihat Özön'ün ilgisini çekmiştim. Onunla tanışarak bu yoldaki çalışmalarıma bir düzen verdim. Yazarlık niteliklerinden birkaçını kavramış oldum.»

Halit Refiğ bu kısa yazarlık süresi içjinde «Ülkenin gerçeklerine» ve «toplumsal eleştiriye» önem verdi. Türk sinemasındaki toplumsal akımın öncülerini uyaran yazılar yazdı. Bu araoa bir de sinema dergisi çıkardı. Daha sonra Yeni Sabah ve Akşam gazeteleri ile Kim dergisinde, oldukça çapraşık görünen sinema sorunlarını ortaya koyması, seyirciyi şaşırtan bir sürü teferrüat arasindan özü teşkil eden çıkış yerlerini kolayca yakalaması, tanınmış rejisörlerden Atıf Yılmazın ilgisini çekti. Yazılarında toplumsal gerçek adına düşünen Halit Refiğ Atıf Yılmaz'ın «Yaşamak Hakkımdır» adlı kordelâsında senaryoya yardım etti ve filmin çekiminde reji yardımcısı olarak ilk adımını atmış oldu. Aynı yıl içinde Atıf Yılmaz'a Üç, Metin Erksan'a bir, Memduh Ün'e iki filmde reji yardımcılığı yaparak bilgisini genişletti. Çalışmalarından çok memnun olan Memduh Ün kendisine ilk fırsatı veren kişi olarak Şehirdeki Yabancı filminin gerçekçi rejisörünü Türk sinemasına kazandırmış oldu.

Halit Refiğ, Metin Erksan'ın «Yılanların Öcü» filmi için «Türkiye çapında ilerici gerici çatışmasını getiren bir film. Bugüne kadar ülkemizde yapılmış en namuslu bir köy filmi... Toplum sorunlarının pek derinlerine inememiş olmakla beraber, ilk gerçekçi Türk filmi olarak, halkın eğilimini gös termesi bakımından ilericilere verilmiş mutlu Türkiye müjdecisidir» demektedir.

Halit Refiğ yeni açılan çığırda kendisine düşeni yapacağa benzemektedir. Ama yer yer baskılarını ağırlaştıran gericilere karşı nasıl ve kimlerle direnecektir? Kimlerle işbirliği, güç birliği yapacaktır? Sinemamız bu yanıyla öylesine dağınık ki...

İlk filminde prodüktörün isteğine uymak zorunda kalan ama bu dar çerçeve içinde bile Türkiyede aşkın olmayışını işleyen, bir takım kalıpları zorlayarak, işsizlik, yarına güvenle bakamama, sosyal adaletten yoksunluk gibi bir sürü genel dertlerin yanında şehirlinin en büyük dramının aşk yokluğu olduğuna inanan Halit Refiğ, «Yasak Aşk» ta bu söylediklerile çelişmeye düşmüştür. Yıllardır gazete ve dergi köşelerinde savunduğu memleket gerçekleri konularına bir türlü girememiştir.

«Şehirdeki Yabancı» ile Halit Refiğ karşımıza yepyeni bir kimlik ve büyük bir oluşma içinde çıktı. Bu filmde ilerici - gericilerin çatışmasını, gericilerin ilericileri çökertmek için ne gibi yollara başvurduklarını ortaya koyarak Metin Erksan'ın yürüdüğü aydınlık yola çıkmış oldu...

Türkiyede kendi serüvenini, yaşama savaşını, gericilere karşı kavgasını, aşkını, mutluluğunu ve çilelerini beyaz perdeye yansıtan ilk rejisör Halit Refiğ oldu.

BE - YA Film, Halit Refiğ'den toplumsal yönü olan bir film çevirmesini isteyince, işte bu gerçek çıktı ortaya. «Şehirdeki Yabancı» basit gibi görünen konusu içinde Türk toplumunda her gün olagelen haksızlıkları ve acı gerçekleri ele alıyordu. İki saat süren bu filmde öyküdeki gerçek kadını, olayın içinde yaşayan Nilüfer Aydan canlandırıyordu. Halit Refiğ'in yerinde ise Göksel Arsoy vardı. Kötü kişiler ise Ali Şen ile Hasan Ceylândı.

Okul sıralarında başlamış, maden ocaklarında gelişmiş, ayrı düşmelerinden, ardından da bir çok dedikodulardan sonra mutlu bir sonuca varmış yasak bir aşktı bu. Başlayışı ile bitişi arasında, toplumun tepkisi ve baskısı içinde çırpınan iki kişinin bulunduğu gerçek bir aşk... Bu aşkın geçtiği yerde açık eksiltme dalâverelerti, oy sömürücülüğü, toplumsal açılar içindeki aç açık insanlar, sonları koca bir karanlık olan işçiler, çürük temellere dayanan bir bozuk düzen vardı. Türkiyenin herhangi bir bölgesi vardı

Maden ocaklarının karanlıklarına ışık tutan kamera, gericilerin çıkarlarına dokundu. Şehirdeki Yabancı Türk filmciliğinin büyük bir ...

Halit Refiğ Yasak Aşk'ta çevresin in imkânlarını zorlamaya başladı. Yasak Aşk, rejisörünün iyi niyeti ni belirtmeye yetmiştir.

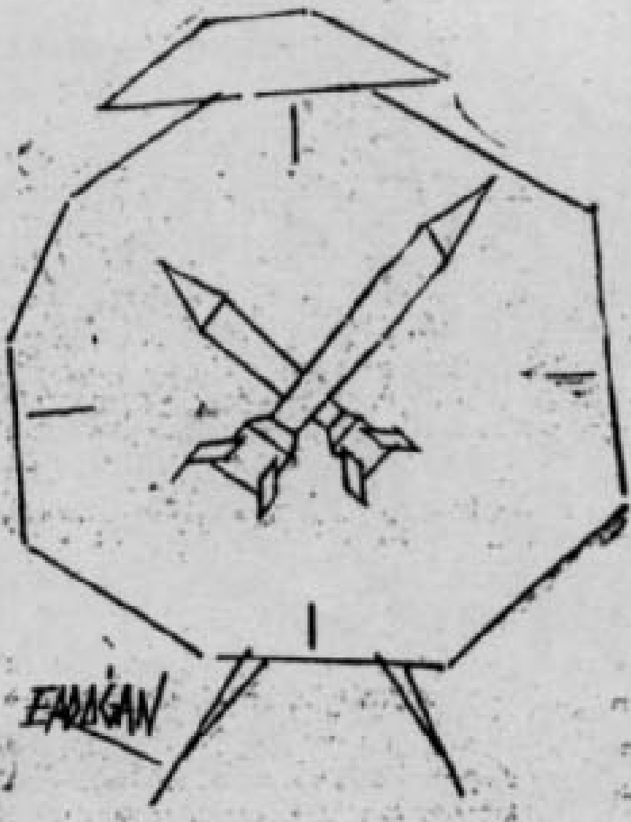
Sinemaya üslûp arama çabasıyla giren Halit Refiğ, «Şehirdeki Yabancı» ya değin aradığına yer yer ulaşmış sayılırdı. Son filmiyle de kişilik arama çabasına girmiş oldu.

İyi bir rejisör niteliğine doğru yükselen Halit Refiğ «Bundan sonra para getiren iş filmleri yapmam gerekiyor Daha önceki filmlerim bu kaygudan uzak olarak çevrildiği için iş yapmadı. Denediğim üslûp sorununu bir yere kadar çözmüş sayılırım Artık ticarî filmler yapmak istiyorum. Bu işte devam etmem için başka çıkar yol göremiyorum. Yaşamak için buna boyun eğmek zorundayım» Diyerek gericilerin ve çıkarcıların karşısında yenildiğini söylemek istemiştir. İşte sinemamız bu yüz karası nedenler yüzünden parlayamadı

1960 - 1961 mevsimindeki yüzü aşkın yerli film arasından Denize inen Sokak, Kırık Çanaklar, Gecelerin Ötesi, Dolandırıcılar Şahı, Suçlu Namus Uğruna'nın yanında başarılı film olarak Yasak Aşk yer alıyordu ama, 1961-62 sezonunda Metin Erksan'ın Yılanların Öcü'nden Ertem Göreç'in Otobüs Yolcularından, Atıf Yılmaz'ın Seni Kaybedersem filmlerinden sonra Seviştiğimiz Günlerle iyi filmler listesine giren Halit Refiğ, Yasak Aşk'taki başarısının yarısına bile ulaşamadı. Gençlik Hülyaları ile bu çizgiyi aşamıyan Halit Refiğ, iş filmi yapmak düşüncesi ile yoluhu şaşırmış gibi idi. Olayları perdeye düzenli bir şekilde aktaran ve gerçekleri duru bir anlatımla yansıtan ve bunu kolaylıkla başarar Halit Refiğ, yazı makinasından kameraya geçmesindeki gerekçeyi belirlemiş oldu. Önce doğdu, sonra bastırılandı, sonra da kurtulması güç bir toplum hastalığını yenerek Şehirdeki Yabancı ile sağlam bir reji olarak karşımıza çıkıverdi. Fakat bu filme piyasaya hâkim olan sömürücü özel teşebbüsçüler sinemalarını kapadılar. Çünkü Halit Refiğ bu filmle gericilerin çıkarcıların baskılarını anlatıyordu.

Yurt gerçeklerinin acı yönlerini, bencil bir azınlığın iç yüzünü ortaya koyuyordu. Belli başlı yerli filmlerden en iyisi olan Şehirdeki Yabancı ile kamera maden ocaklarında gericiliğe ve sömürücülüğe kurban edilen işçilere çevrilmişti.

Halit Refiğ, filmlerini, yaşadığı birkaç olayın dar çerçevesi içinde yaratmıştı. Bu işi meslek edindiğine göre yaşadığı olayların sınırına gelince ne yapacaktı? Toplumca olmak çok yönlülüğü gerektirmekteydi. Öyle ise bütün yurt sorunlarına el atmak ve sosyal yapının çürük temellerini bütün yönleriyle açığa çıkarmaya çalışmak lâzımdı. Halkı, halka anlatmak belki zordu ama, Yılanların Öcü'nden sonra halkın kimden yana olduğu çok iyi anlaşılmıştı. Film piyasasını elinde tutanları yenilgiye uğratmanın tek şartı, İlerici rejisörlerin elele vermeleri idi. O zaman Zonguldak maden ocaklarına çevrilen kamera daha nerelerde çalışmazdı ki...

ERDOĞAN ÖZER

FÜZE ÇAĞI

